

УНИВЕРЗИТЕТ “СВ.КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”-БИТОЛА
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ-КИЧЕВО
Дисперзирани студии: Битола



Стефан Стојанов

ИНДУСТРИСКИ ДИЗАЈН КАКО ДЕЛ ОД ПРАВОТО НА
ИНДУСТРИСКА СОПСТВЕНОСТ- КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА
НА ЗАКОНОДАВСТВОТО НА Р.С.МАКЕДОНИЈА И
Р.БУГАРИЈА

(магистерски труд)

Битола,2019

Ментор:

Проф.д-р Светлана Велјановска

Членови на комисија:

- 1.
- 2.

НАУЧНА ОБЛАСТ:

ИЗЈАВА

од кандидатот

Изјавувам дека при изработката на магистерскиот труд ги почитувам позитивните законски прописи на Република Македонија од областа на заштитата на интелектуалната сопственост и не користев реченици или делови од трудови на други автори без да ги почитувам методолошките стандарди и соодветниот стил на цитирање. Оваа изјава ја давам под полна морална, материјална и кривична одговорност.

Изјавил:

ИНДУСТРИСКИ ДИЗАЈН КАКО ДЕЛ ОД ПРАВОТО НА ИНДУСТРИСКА СОПСТВЕНОСТ- КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА НА ЗАКОНОДАВСТВОТО НА Р.С.МАКЕДОНИЈА И Р.БУГАРИЈА

Апстракт

Поимот интелектуална сопственост е споредбено нов за стопанската практика во Македонија. Се' уште не се познаваат добро содржината на овој поим и неговото место во економскиот живот на општественото стопанство и во дејноста на компаниите. По правило, интелектуалната сопственост интуитивно се поврзува претежно со научната и творечката сфера на човековата дејност и малку се луѓето, кои и' го наоѓаат местото во конкретната бизнис практика.

Индустрискиот дизајн спаѓа во групата на заштитени објекти од права на индустриска сопственост. Тој е најопшто кажано, надворешниот изглед на еден производ. Во таа смисла, во секој производ, кој го обиколува човекот и со кој тој се служи во своето секојдневие и трудова дејност, присуствува дизајн. Надворешното обликување на предметот, т.е. дизајнот, се стекнува со одредена, но во исто време и значителна економска вредност во очите на производителот. Тој е заинтересиран при создавање на нов и оригинален дизајн што се прифаќа поволно на пазарот од потрошувачите и влијае за успешната продажба на производот, да го зачува користењето на овој дизајн само за себе и да ја отстрани можноста конкурентите да го копираат и користат без надомест.

Оваа економска функција на дизајнот доведува до неопходност од неговото оспособување како самостоен објект, врз кој по правен пат да се утврди сопственост, а творечкиот карактер го оспособува како самостоен објект на сопственост во системот на интелектуална сопственост.

Клучни зборови:

INDUSTRIAL DESIGN AS A PART OF THE LAW OF INDUSTRIAL PROPERTY -
COMPARATIVE ANALYSIS OF THE LAW OF THE REPUBLIC OF NORTH
MACEDONIA AND THE REPUBLIC OF BULGARIA

Abstract

The term intellectual property is comparatively new to economic practice in Macedonia. The content of this term and its place in the economic life of the social economy and in the activity of companies is not well known. As a rule, intellectual property is intuitively associated with the scientific and creative spheres of human activity and few are the people who find its place in concrete business practice.

Industrial design belongs to the group of objects protected by industrial property rights. In general, it is the appearance of a product. In that sense, design is present in every product that surrounds a man and he uses it in his daily life and work. External shaping of the object, ie.the design acquires a certain, but at the same time considerable economic value in the eyes of the manufacturer.He is interested in creating a new and original design that is favorably accepted by consumers in the market and that influences the successful sale of the product, to preserve the use of this design for himself and to eliminate the possibility for competitors to copy and use it for free.

This economic function of the design leads to the necessity of its adapting as an independent object, on which the property can be legally established, and its creative character enabling it as an independent object of ownership in the system of intellectual property.

Key words:

Вовед

Правото на индустриска сопственост е широко прифатено во светот, а тоа се должи на некои значајни причини. Првенствено, најесенцијална последица од неговата признаеност е обезбедувањето поттик на поединецот за создавање нови креации. Следствено на тоа, творците и пронаоѓачите се здобиваат со признание за нивната работа, но покрај тоа, им се овозможува да примаат одреден материјален надоместок. Понатаму, со непреченото ползување на некое од правата на интелектуална сопственост, се обезбедува достапност до оригиналните производи, Бездруго, правото на интелектуална сопственост како нова правна дисциплина, создава услови за економски раст и напредок во технолошкиот сектор.

Се работи за мошне обемен поим, чиешто предмет, односно општествени односи кои ги регулира, варирале низ минатото, а и тешко се дефинираат и денес. Доколку се земе како појдовна точка Хашката конференција од 1923 год., индустриската сопственост е збир од права и обврски кои се однесуваат на заштитата на инвентивните патенти, корисните модели, индустриските мостри и модели, фабрички или трговски марки, трговско име, ознака или име на потеклото, како и спречување на дејствата на нелојална конкуренција. Индустриската сопственост асоцира на интелектуалните творби на човековиот дух. Тоа значи дека, индустриската сопственост го проширува терминот сопственост, односно сега под тој поим се подразбираат и нематеријалните креации на човековиот ум.

Индустрискиот дизајн е предмет на заштита на индустриската сопственост и е важен, бидејќи неговата задача е да го поедностави животот на луѓето. Сите предмети кои не' опкружуваат се објекти на индустрискиот дизајн и во некој момент од минатото, тие биле изработени. Не постои напредок без индустрискиот дизајн, затоа што секој автор сака да го направи својот производ уникатен и удобен за употреба - така се појавуваат нови производи, технологии и решенија.

Индустрискиот дизајн е насочен кон украсните и естетските аспекти на производот. Тоа е еден од најбитните карактеристики на производот, за кои треба да водат сметка бизнисите. Тој ја определува вредноста на производот, го чини

атрактивен и неодолив, и може да биде “уникатна точка на продажба”- она што еден производ го прави повеќе вреден од останатите.

Хипотези

Индустрискиот дизајн е правно заштитена категорија од индустриската сопственост, односно тој е вметнат во Законот за индустриска сопственост од 2002 год., кој стапил на сила во 2004 год. Осврнувајќи се на компаративната анализа која ќе ја разработам, во соседното бугарско право исто така треба да се нагласи дека е правно заштитен со “Закон за промишленија дизан” (Закон за индустриски дизајн). Она што тука планирам да го разгледувам е колку двата закони и општо правните инструменти за заштита на индустрискиот дизајн на двете држави, се преклопуваат. Република Северна Македонија во минатото потпишала мноштво меѓународни мултилатерални договори и конвенции, или пак како правен сукцесор на поранешна СФРЈ, продолжила да егзистира како држава-членка на тие конвенции. И Република Бугарија ги правела истите чекори, односно ги ратификувала најбитните меѓународни договори кои директно или индиректно се однесуваат на индустрискиот дизајн, и на индустриската сопственост воопшто.

Поаѓајќи од поинаков аспект, Република Бугарија влегува во составот на Европската Унија, а нашата земја се’уште чека покана за членство, што значи дека нашиот сосед е задолжен да го спроведува европското право, преточено во регулативи и директиви, упатено кон нив, преку законодавната постапка на ЕУ, порано позната како заедничка одлука. Тука е важно да се напомене, иако Република Северна Македонија не е држава членка на Европската Унија и не го имплементира директно комунитарното право, сепак таа има склучено договор со неа, со целосен наслов “Спогодба за стабилизација и асоцијација меѓу Република Македонија и европските заедници и нејзините земји-членки” од 2001 година. Посебно внимание во спогодбата им се обрнува и на правата на индустриска сопственост, така што нашата земја е должна да го хармонизира своето законодавство со законодавството на ЕУ. И не само тоа, туку предвидува и соодветна и ефективна заштита и спроведување на индустриска сопственост. Всушност, оваа спогодба е на некој начин гарант, дека Македонија ќе пристапи, ако до тогаш веќе нема, кон најзначајните конвенции поврзани со индустриската сопственост, делот од спогодбата кој ние целосно го извршивме.

Бидејќи и Р.С. Македонија и Р.Бугарија се потписнички на истите мултилатерални конвенции, следува логичен заклучок дека правната заштита на индустрискиот дизајн од обете земји, би требало да биде идентична, односно да не отстапува многу во некое од законодавствата од другото. Анализирајќи го секој сегмент од суштината на индустрискиот дизајн, како дефиниции, субјекти, предмет, постапка за признавање, стекнување права, важење, како и сообразноста со меѓународните извори и други релеватни фактори, во овој труд јас треба да заклучам дали навистина македонското и бугарското право во однос на заштитата на индустрискиот дизајн се поистоветуваат.

Користејќи методи на истражување како што се анализа на соодветните закони, судски решенија, компарација на сообразноста во поглед на пресликувањето на одредби преземени од истоветните меѓународни извори и проучување на термините, дефинирањата и сфаќањата за одредени појави, очекувам да дојдам до одговор на веќе поставеното прашање.

Анализа на документи

Нормално, штом се работи за правни поредоци од континенталниот правен систем, основни водилки во моето истражување ќе ми бидат законите на двете држави, кој се општи правни акти и претставуваат основен извор на правото за оваа материја. Покрај нив, во составување на трудов ќе ми помогнат и книги од еминенти професори кои поподробно навлегле во утврдување на основните закономерности на индустрискиот дизајн и неговата примена, како и правните последици од заштитата, и од научници кои попластично ги исцртале контурите на определеност на истиот.

Основни закони

Веќе споменав, во Македонија внатрешен извор поврзан со поставеноста на индустрискиот дизајн е *Законот за индустриска сопственост* од 2002 год. Дефинирањето на индустрискиот дизајн е содржано во третиот дел со истоимен наслов. Во Бугарија, пак во правна сила е *Законот за индустриски дизајн* од 1999 година.

Меѓународни договори

Париската конвенција за заштита на индустриската сопственост

Најважниот и настариот извор на меѓународното право за индустриската сопственост е Париската конвенција за заштита на индустриската сопственост, донесена во 1883 год. Македонија е членка на оваа конвенција поради тоа што е сукцесор на поранешната СФРЈ, а Бугарија е нејзина членка уште од далечната 1921 год. Нејзините начела се општо прифатени и се употребуваат при заштитата на сите предмети на индустриска сопственост во странство, како и при регистрација на индустрискиот дизајн. Тие се три, и тоа:

-начело на национален третман- според ова начело, државјаните на земјите-членки на Париската унија ги уживаат истите права, кои ги имаат и домашните државјани во другите држави на Унијата. Сепак е наведено дека странскиот подносител на

пријава за регистрација којшто нема живеалиште на територијата на земјата во која бара заштита, може да презема дејства и последователно да ја добие, само преку домашен застапник.¹

- начело на асимилација- државјаните кои не и припаѓаат на Унијата се изедначуваат со државјаните на земјите-членки во заштита на правата на индустриска сопственост, доколку тие имаат во нив живеалиште или вистинско деловно седиште, ако се работи за физички, односно правни лица.

- начело на минимални права- правата од Париската конвенција, именувани како минимални права, ќе се применуваат на припадниците и на асимилираните лица во Унијата, без разлика дали се содржани или не се содржани во националните закони. Како исклучок, тоа не ги тангира судската и управната постапка, надлежноста, изборот на престојувалиште, именување на застапници, и за овие работи е меродавно домашното право.

Локарнски договор за меѓународна класификација на индустрискиот дизајн

Локарнски договор за меѓународна класификација на индустрискиот дизајн е договор потпишан во рамките на Париската конвенција во 1968 год. Тој се состои од 32 класи и 223 поткласи на разни видови на производи. Со класификацијата се олеснува и забрзува процесот на регистрација. Таа се применува од Меѓународниот уред при Светската организација за интелектуална сопственост при употреба на системот за меѓународна регистрација на индустрискиот дизајн според Хашката спогодба.²

Хашкиот договор за меѓународно депонирање

Хашкиот договор за меѓународно депонирање се склучил согласно Париската конвенција и членки во овој договор можат да бидат само учесниците во Париската унија. Смеслата на хашкиот договор е во поднесувањето само на една меѓународна пријава во Меѓународниот уред на Светската организација за интелектуална

¹Борисов Б, Борисова В., “Интелектуална сопственост”, УНСС, Софија 2015

² Борисов Б, Борисова В.,” Интелектуална сопственост”, УНСС, Софија 2015

сопственост. Подносителите можат да ја предадат пријавата лично или преку застапник директно во уредот, или преку домашниот Завод. Меѓународната регистрација дејствува само на територијата на оние држави кои се членки и се наведени во пријавата. Меѓутоа, можно е одредена држава-членка да ја отфрли регистрацијата, ако дизајнот не одговара на барањата од нејзиното законодавство. Хашкиот договор е мошне полезен, бидејќи ги отстранува сите потешкотии во врска со националните постапки за пријавување, притоа не ги зголемува трошоците, туку напротив ги намалува.³ Македонија е членка од 1997 год., а Бугарија од 1994.

Договорот за трговски аспекти на правата на интелектуална сопственост(TRIPS)

Во рамките на Општата спогодба за трговијата и царините (ГАТТ) се водени деветгодишни преговори, од денешен аспект именувани како Уругвајска рунда на преговори, на кои било истакнато барањето за ефективна заштита на интелектуалната сопственост на глобално ниво. Тоа условило, да се основа како резултат на преговорите и Светската трговска организација (WTO). Притоа со основање на една ваква организација се глобализирал процесот на признавање на интелектуалната сопственост. На Уругвајската рунда е усвоен и Договорот за трговски аспекти на правата на интелектуална сопственост тн. TRIPS. Неопходно е пристапување кон TRIPS, за да се пристапи и кон СТО. Договорот TRIPS искикува од секоја земја-странка постоење на одредени одредби во законодавството и поврзаност со меѓународни спогодби, како и подобрување на судската граѓанска постапка, унапредувања во казненото право и казнената постапка, во управната постапка и посебната царинска контрола на границите. Македонија го донела Законот за ратификација на Протоколот за пристапување на Република Македонија кон Светската трговска организација во 2003 година, со што *de facto* го прифатила и

³ Борисов Б, Борисова В., “Интелектуална сопственост”, УНСС, Софија 2015

TRIPS договорот.⁴ Бугарија исто така има пристапено кон Светската трговска организација.

Системот на дизајн на ЕУ

Заштитата на индустрискиот дизајн на територијата на ЕУ може да се оствари преку пријава и добивање на права врз европски дизајн, односно тн. дизајн на Заедницата. Системот на дизајн на ЕУ воведува примена на единствен правен систем, преку кој се обезбедува воедначена и стабилна заштита на индустрискиот дизајн во сите земји-членки на Европската Унија. Дејството на дизајнот на Заедницата е еднакво за целата територија на ЕУ. Тој се појавува во две форми: регистриран и нерегистриран индустриски дизајн. Првиот вид се однесува за сектори од индустријата за кој е поповолно да се изврши регистрација и чии производи изискуваат подолг период на заштита, а нерегистрираниот е карактеристичен по тоа што има предвиден начин како да стане достапен за јавноста и асоцира на производи чии пазарен живот е пократок, па би било поповолно да се добие заштита, без товарот на формалностите по повод регистрацијата. Барањата да се добие правната заштита се производот да биде нов и оригинален. Предноста на постоење на системот за дизајн на Заедницата е во тоа што со една пријава се добива заштита во сите земји-членки, потребен е само еден јазик за поднесување на заштита, можност за повеќекратна пријава, еднократно плаќање на такси за заштита, можност за одлагање на објавувањето и др.⁵ Штом споменав дека се работи за заштитен механизам од ЕУ, тогаш веднаш треба да се поврзе дека поради фактот што Република Македонија се’уште не станала земја-членка, за неа овој систем на дизајн не е важечки. Но, треба да се поцрта и дека во понатамошното анализирање на состојбите, ќе забележиме дека и покрај тоа, нашата правна поставеност е мошне хармонизирана, пред се’поради потпишувањето на Договорот за стабилизација и асоцијација, за кој веќе пишував, но и со пристапувањето кон другите меѓународни договори.

⁴Поленак-Аќимовска М., Дабовиќ-Атанасовска Ј., Бучковски В., Пепељугоски В.,” Интелектуална сопственост I- Индустриска сопственост”, Правен факултет “Јустинијан Први”-Скопје, Скопје 2004

⁵ Борисов Б, Борисова В., “Интелектуална сопственост”, УНСС, Софија 2015

Системи на заштита на индустрискиот дизајн

Во светот истовремено постојат два вида системи на заштита на индустрискиот дизајн. Системот на кумулативна заштита значи едновремена заштита според правото на индустриска сопственост, но и заштита според авторското право и тоа врз истата творба. Треба да се има предвид дека авторското право се стекнува автоматски со самиот факт на создавање на творбата и не се бараат никакви други формалности, но заштитата на индустрискиот дизајн е тесно поврзана со сложената постапка за регистрација. Кога еден дизајн е уметничка творба и не е насочен кон материјалните потреби на човекот, туку кон задоволување на естетските потреби на личноста во нејзината духовна сфера, тогаш таквиот дизајн има статус на уникат и за него се употребува поимот- артдизајн.⁶ Следствено, дизајнот може како објект на интелектуална сопственост да биде заштитен на два начини. Едниот е како индустриски дизајн и тогаш е објект на индустриската сопственост согласно Париската конвенција, а вториот како творба на уметноста (се работи за артдизајнот) и тогаш е објект на авторското право согласно Бернската конвенција. Мора да се нагласи, дека рокот за заштита на авторското право е значително подолг. Но, заштитата на дизајнот како индустриски дизајн дава поголема гаранција и безбедност, особено кога станува збор за неговата пазарна реализација и за постигнувањето на долгорочните економски резултати. Овој систем е вграден во нашето законодавство, бидејќи системот се среќава и во Модел-законот за дизајн на Светската организација за интелектуалната сопственост, а ние сме членка на истата. И Република Бугарија го следи овој тренд. Моожност за кумулативна заштита е формулирана во бугарскиот Закон за индустриски дизајн на следниов начин: “ Правната заштита на дизајнот, обезбедена со овој закон, не ја исклучува неговата истовремена заштита според Законот за авторското право и сродните права”.

Другиот систем се нарекува систем на коегзистенција. Тоа е тн. италијански систем и според него моделите и мострите се штитат исклучиво или според правото на индустриска сопственост или според авторското право и таму се

⁶Казлачева З. “Индустриски дизајн”, Тракиски Университет- Стара Загора, Јамбол 2001

исклучува можноста за двојна заштита. Овој систем се применува и според британското право. Но тоа не значи дека не се достапни и двата можности за заштита. Едноставно, е исклучена можноста да се ужива заштита и од авторското право, доколку веќе едно дело се штити според правото на индустриска сопственост, а важи и обратното.⁷

Употреба на поимот-индустриски дизајн

Самиот збор дизајн се рефлектира во два различни облици. Како именка, тој ги има следниве значења: план или цртеж произведени за прикажување на изгледот и функцијата или работата на нешто пред да се изгради или направи; уметноста или активноста за производство на таквиот план или цртеж; клучна цел или планирање; појавата на дизајнот во универзумот; декоративна мостра. Како глагол пак, дизајнирање значи да се замисли и подготви проект за да се создаде план или експресија на намера за цел.

Нужно е да се напомене дека во Париската конвенција за заштита на индустриската сопственост во членот 1 алинеа 2, се посочени објектите на заштита, а таму наместо дизајн, се употребува терминот- индустриска мостра и модел. Прилично подоцна, за прв пат се употребува поимот индустриски дизајн во текст на Лисабонската редакција од 1958 год. на Конвенцијата.

Првиот закон за индустриска сопственост на независна Македонија од 1993 познава само модели и мостри. Притоа, согласно член 2 став 2, на новата форма на тело, слика, цртеж им се доделува заштита со мостра, односно модел.⁸

Меѓутоа, во новиот закон за индустриска сопственост од 2002 год. се воведува генеричкиот назив- индустриски дизајн.

⁷ Поленак-Аќимовска М., Дабовиќ-Атанасовска Ј., Бучковски В., Пепељугоски В.,” Интелектуална сопственост I- Индустриска сопственост”, Правен факултет “Јустинијан Први”-Скопје, Скопје 2004

⁸Закон за индустриска сопственост, Службен весник 42/1993

Иако, Бугарија пристапува кон Париската конвенција за заштита на индустриската сопственост уште во текот на 1921 година, вистинската заштита на објектот- индустриски дизајн се остварува со влегување во сила на Законот за трговските марки и осмислените обрасци од 1968 год. Со тоа, во бугарското законодавство се воведува терминот осмислен образец како синоним на терминот индустриски мостри или модели.

По повеќе од 30 години, се донесува новиот бугарски Закон за индустриски дизајн од 1999 год. во чии текстови се отстранува осмислениот образец и се воведува новиот термин- осмислен (индустриски) дизајн.⁹

Дефинирање на индустрискиот дизајн

Со правото на индустриски дизајн се штити надворешен изглед на производот во целост или на негов дел кој е определен од неговите обележја, особено линиите, контурите, боите, обликот, текстурата и материјалите од кои производот е сочинет или украсен како и/или неговата орнаментација (дизајн), кој е нов и има индивидуален карактер.

Производ во смисла на дефиницијата на дизајн е индустриски или занаетчиски предмет, вклучително, меѓу другото, и делови кои се наменети за спојување во сложен производ, пакување на производот, графичките симболи, типографските знаци, со исклучок на компјутерски програми.¹⁰

При тоа, под сложен производ се подразбира производ кој е составен од повеќе делови кои можат да бидат заменети така што овозможуваат расклопување и повторно составување на производот. За дизајнот применет на производот или содржан во производот кој сочинува составен дел на сложен производ, е карактеристично дека тој ќе се смета оти е нов и има индивидуален карактер, ако:

⁹ Борисов Б, Борисова В., “Интелектуална сопственост”, УНСС, Софија 2015

¹⁰Закон за индустриска сопственост, Службен весник бр.47, 2002 год.

-составниот дел што е вграден во сложениот производ останува видлив за време на нормална употреба на сложениот производ
-видливите карактеристики на составниот дел ги исполнуваат условите на новост и индивидуален карактер.¹¹

Тоа значи дека индустрискиот дизајн се однесува на рачки за плакар, за дизајн на звучници за музички систем, за држачите за саксии за цвеќе, за гуми за автомобили- сите овие се дел од сложен производ и сами за себе не значат ништо.¹²

Регистрацијата на индустрискиот дизајн како дел од сложен производ се извршува во две варијанти. Првата е кога се регистрира само дизајнот на делот од сложениот производ. Тоа се случува кога дизајнот на целиот производ, независно дали е веќе регистриран, не се менува туку е изработен нов дизајн на неговите составни делови. Пример, во промет се пушта автомобил со веќе познат дизајн како целина, непроменет, но е изработен нов дизајн на фаровите, на стоп светлата, и тн. Втората варијанта е кога регистрацијата се извршува и за сложениот производ во целина, како и за неговиот составен дел. Економската смисла била главен двигател за ваквите одредби да постојат во законот. Тие имаат две насоки за реализација:зачувување на стилот на компанијата во дизајнот и зачувување на пазарот на деловите на сложениот производ.

До сега изложеново, е всушност извадок или прераскажување од нашиот Закон за индустриска сопственост, но доколку се простудира и бугарскиот Закон за индустриски дизајн, нема ништо различно да се пронајде. Индустрискиот дизајн, без сомневање според дефиницииве може да се заклучи дека во заштитата ги вклучува и мострите и моделите и соодветствува со барањата на Париската конвенција. Изречно и во двата закони е наведена формата којашто асоцира на тродимензионалното (моделот), а новината се состои во проширувањето на поимот со набројувањето на видовите текстура.

¹¹ Дабовиќ-Атанасовска Ј., Здравева Н., Гавриловиќ Н., “Основи на правото на интелектуална сопственост”, Правен факултет “Јустинијан Први”- Скопје, Скопје 2011

¹² Поленак-Аќимовска М., Дабовиќ-Атанасовска Ј., Бучковски В., Пепељугоски В.,” Интелектуална сопственост I- Индустриска сопственост”,Правен факултет “Јустинијан Први”-Скопје, Скопје 2004

Еден од основните услови за правната заштита на индустрискиот дизајн е применливоста во индустриско или занаетчиско производство. Тоа го прифаќаат и нашето и бугарското право. Не е воопшто чудно тоа, зашто речиси сите национални законодавства, го штитат индустрискиот дизајн единствено, ако може да се примени во индустријата или на производи што се произведуваат во големи серии.

Значи да резимираме што може да биде предмет на заштита при регистрација на индустриски дизајн. Тоа е одреден производ, составен дел од него (волян, светла или предно стакло на автомобил), или комплет на производи (комплет за чај,покуќнина). Заштитата е дозволена за дводимензионални творби (платна, навлаки, тапети, корици на петачени изданија), тродимензионални (автомобили, телефони, пегли и др.) и од нивна комбинација (плочки со релјефни орнаменти, кутии за пакување со дизајн од бои и тн.).¹³

Треба да се дистанцираат два видови дизајн. Првиот е определлив како својствен или инхерентен дизајн, а тоа е оној дизајн кој неизбежно и ја дава формата на производот и без него, тој не може да ги извршува своите функции. На пример, една маса за да ја извршува својата намена за која е изработена, мора да има ногарки, површина и тн. Друга е состојбата кога постои друг дизајн кој го доразвива инхерентниот дизајн и создава конкретна уметничка форма на битисување на производот, сообразно на актуелните моментални вкусови и барања на потрошувачите. Според тоа, дизајнерското решение на конкретната форма на еден производ може да има десетици и стотици варијанти (пр. површината може да биде кружна, квадратна, правоаголна и сл., ногарки да има три, четири или повеќе, исто нивниот облик може да биде најразличен и тн.). Разбирливо е зошто првиот вид дизајн не смее да е предмет на правна заштита. Тоа би значело дека се патентира во суштината самиот производ, а не неговата конкретна форма на постоење. Потребно е да се додадат нови суштествени елементи на дизајнерското

¹³Каменова Ц. Стефанов С. Кавракова М. Деков Д., “Правна заштита на интелектуалната сопственост во Бугарија”, Пловдив, 2019

решение, што создаваат кај потрошувачите чувство за новост на обликот и оргиналност на дизајнот на производот.¹⁴

Индустриски дизајн и корисен модел

Мора да се диференцира индустрискиот дизајн од еден друг објект на заштита на индустриската сопственост а тоа е корисниот модел. Допирните точки кои тој ги има со индустрискиот дизајн произлегуваат претежно од определувањата за корисен модел во патентните закони, во кои посочуваат барања поврзани со можноста формата на еден производ да добие заштита како корисен модел. Во Македонија не е регулиран корисниот модел, иако при носењето на ЗИС од 2002 година, законодавецот размислуваше за воведување на ова право од индустриска сопственост во нашиот правен систем. Меѓутоа на пример, во бугарскиот закон стои следниов цитат: Како корисни модели можат да бидат заштитени објекти со конструктивно-технички карактеристики, кои се однесуваат на усовршување на конструкцијата, формата или просторната комбинација на елементите на производите, инструменти, уреди, апарати или нивни делови, материјали и други со производна или домашна примена...”. Сличноста на корисниот модел со индустрискиот дизајн доаѓа од фактот што индустрискиот дизајн обично се дефинира како “секое ново, надворешно обликување на производот, кое се изразува во карактеристиките на формата, мострите и т.н.”.

При конструирањето на еден производ вообичаено се запазува правилото дека формата ја следи функцијата. Тоа е излезната позиција за разбирањето на барањето за формата на производот како корисен модел. Кога формата на производот е резултат на функциите на производот и промените на таа форма водат до промени на функциите, тогаш формата е елемент од конструктивната суштина на производот, а не негов декоративен елемент. Како елемент од конструктивната суштина на производот формата е објект на заштита, единствено во смисла на корисен модел. При тоа треба да се има предвид, дека како правило барањето за просторна форма се однесува не само на надворешното обликување на објектот,

¹⁴ Борисов Б, Борисова В., “Интелектуална сопственост”, УНСС, Софија 2015

туку и на неговиот внатрешен состав и внатрешната местоположба на неговите елементи.

Сосем различно стојат работите кај формата на еден производ, разгледувана како индустриски дизајн. Во овој случај формата на производот не е поврзана со неговите функции. Поточно кажано, промената на формата на производот не треба да води до промени во неговите функции. Во случајов, формата е декоративен елемент, поврзана со неговото естетско воспримање од потрошувачите. Таа е резултат на уметничкото творештво, а не резултат од конструктивно-техничка дејност, исто како што не е елемент и на неговата конструктивна суштина. Во оваа смисла како индустриски дизајн формата на еден производ може да има десетици варијанти на уметничко решение, додека пак како елемент на неговата конструктивна суштина во повеќето случаи, таа има единствен карактер и тогаш е објект на заштита како корисен модел.¹⁵

Новост на дизајнот

Дизајнот се смета за нов ако идентичен дизајн, т.е. дизајн кој се разликува во небитни делови, не и станал достапен на јавноста пред денот на поднесување пријава за признавање на тој дизајн или ако е побарано право на првенство пред датумот на побараното првенство, или ако не постои порано поднесена пријава за признавање на идентичен дизајн (член 128-ЗИС).¹⁶ Се дозволува да е ист со порано достапен дизајн на јавноста, ако пријавата за дизајнот била повлечена пред објавување на решението со кое се признава правото на индустриски дизајн. Според ЗПД, дизајнот е нов ако пред датумот на поднесување на пријавата, односно пред датумот на првенство, не е познат друг идентичен дизајн кој станал достапен преку објавувања, користење, регистрации или рекламирање по каков-годе начин каде и да е во светот. (член 12). Соодветно на претходно кажаното, за идентичен се смета дизајнот и тогаш кога се разликува за небитни делови.¹⁷

¹⁵ Борисов Б, Борисова В., “Интелектуална сопственост”, УНСС, Софија 2015

¹⁶ Закон за индустриска сопственост, Службен весник бр.47, 2002 год.

¹⁷ Закон за промишленија дизајн, Државен Весник бр.81, 1991 год.

Новината на дизајнот се определува во однос на целиот свет (светска новина) или само на територијата на државата во која се поднесува пријавата за негова регистрација (национална новина). Националната новина како категорија вообичаено е прифатена од држави, кои се стремат да создадат услови локалните производители да имаат поголема можност за присвојување и производство на производи со современ надворешен вид преку позајмување, вклучувајќи и регистрација на странски дизајнерски решенија. Меѓутоа, таа предност за локалните производители е во однос на внатрешниот пазар и се претвора не само во недостаток при извозот на надворешните пазари, туку и пречка воопшто да се оствари тој извоз, доколку копираното дизајнерско решение е предмет на странска регистрација на таа територија. Од друга страна, барањето на светска новина, без сомневање им поставува пред подносителите построги услови на регистрација. Но, еднаш веќе добиена, регистрацијата извршена со задоволување на критериумот-светска новина, му дава сигурност на подносителот за значително поголем степен на безбедност на регистрацијата на дизајнот во странство, како и при извозот на производи со заштитен дизајн.¹⁸

Уште со Законот за индустриска сопственост од 1993 год. , во македонското законодавство се воведува критериумот “универзална новина”. Република Бугарија очигледно ги променила целите на државата во врска со индустрискиот дизајн. Така во Законот за трговски марки и осмислени обрасци од 1968 год. се бара единствено “национална новина” на индустрискиот дизајн. Со донесување на новиот Закон за осмислен дизајн од 1999 год. тоа барање е трансформирано во барање за “светска новина” на дизајнот.

Во определени правни системи, претежно под влијание на француското право како новина се смета и изнаоѓањето нова примена на дизајнот. Меѓутоа, поради непрецизноста на критериумот “нова индустриска и занаетчиска применливост”,

¹⁸ Борисов Б, Борисова В., “Интелектуална сопственост”, УНСС, Софија 2015

нашето и бугарското право се залагаат за новина во надворешните карактеристики, а не во примената.¹⁹

Македонскиот закон поподробно објаснува и што се мисли кога се употребува поимот- откривање на дизајн. Велиме дека дизајнот и станал достапен на јавноста, ако е објавен, изложен, користен во прометот или на друг начин откриен пред датумот на поднесување на пријава за признавање на дизајнот или датумот на првенство, доколку е побарано, освен ако од оправдани причини откривањето не можело да биде познато во редовното работење во специјализираните области во Р.С. Македонија, пред датумот на поднесување на пријавата за индустриски дизајн или ако е побарано право на првенство, пред датумот на првенство.²⁰

Постојат три исклучоци од правилото дека секое откривање на дизајнот, предизвикува неможност да биде заштитен. Првиот се извлекува конклюдентно, односно тој доаѓа од веќе споменатата можност за повлекување на пријавата. Другите два недвосмислено се посочени во чл. 130 од ЗИС и чл.14 во бугарскиот ЗПД. Нема да се смета дека дизајнот станал достапен на јавноста, кога е откриен од страна на дизајнерот, неговиот правен следбеник или трето лице врз основа на информации или активности преземени од нив за време од 12 месеци пред датумот на поднесување на пријавата за индустриски дизајн или пред датумот на првенство, ако е тоа побарано. И третиот исклучок е доколку е откриен од трето лице под јасни или претпоставени услови на тајност.²¹ Она што е видливо е дека рокот од 12 месеци во македонскиот закон важи само за алинеја 2 од став 2 на истиот член, додека пак во бугарскиот закон рокот е ставен во самиот член така што е задолжителен и за двата става во кои се содржани заклучоците. Тоа соодветствува со истиот период кој е предвиден во Регулативата бр. 6/2002 од 2001 год., така што двата законодавци се обидуваат да го сообразат својот закон кон оваа регулатива.

¹⁹ Поленак-Аќимовска М., Дабовиќ-Атанасовска Ј., Бучковски В., Пепељугоски В.,” Интелектуална сопственост I- Индустриска сопственост”, Правен факултет “Јустинијан Први”-Скопје, Скопје 2004

²⁰ Дабовиќ-Атанасовска Ј., Здравева Н., Гавриловиќ Н., “Основи на правото на интелектуална сопственост”, Правен факултет “Јустинијан Први”- Скопје, Скопје 2011

²¹ Каменова Ц. Стефанов С. Кавракова М. Деков Д., “Правна заштита на интелектуалната сопственост во Бугарија”, Пловдив, 2019

Решение за одбивање на пријава поради недостаток на новост

Државниот завод за индустриска сопственост, постапувајќи согласно член 132 став 1 точка 1 од Законот за индустриска сопственост, при испитување на условите за признавање на правото на индустрискиот дизајн утврдил дека бараното право не може да се уважи поради тоа што согласно членот 132 став 1 точка 1 од Законот за индустриската сопственост, со право на индустриски дизајн не може да се заштити дизајн кој не е во согласност со членот 127 став 2 од Законот. Имено, согласно член 127 став 1 - “со право на индустриски дизајн се штити дизајн кој е нов и има индивидуален карактер”, а во ставот 2 е наведено дека “дизајнот е надворешниот изглед на производот во целост или на негов дел кој е определен од неговите обележја, особено линиите, контурите, боите, обликот, текстурата и материјалите од кои производот е сочинет или украсен како и/или неговата орнаментација”.

Во конкретниот случај, од графичкиот приказ доставен во пријавата, не можело да се види што претставува приказот и во што се состои новоста на надворешниот изглед на производот. Доставениот приказ не претставувал индустриски дизајн.

Поради тоа, а согласно член 152 став 2 од Законот, Заводотго повикал подносителот во рок од 30 дена од денот на приемот на повикот, да се изјасни за причините поради кои бараното право не можело да биде уважено.

Подносителот, во предвидениот рок, не се изјаснил за причините поради кои бараното право не може да биде уважено.

Државниот завод за индустриска сопственост откако ја разгледал пријавата на индустриски дизајн и другите списи од предметот, утврдил дека пријавениот дизајн не може да се признае како индустриски дизајн.

Против ова решение била дозволена тужба до Управниот суд на Република Македонија во рок од 30 дена од приемот на истото.

Индивидуален карактер на индустрискиот дизајн

Дизајнот има индивидуален карактер ако вкупниот впечаток кој го остава на информираниот корисник се разликува од вкупниот впечаток кој на таквиот корисник го остава кој било дизајн којшто и станал достапен на јавноста (објавен, изложен, користен во прометот или на друг начин откриен) пред датумот на поднесување на пријавата за индустриски дизајн или ако е побарано право на првенство, пред датумот на признаеното право на првенство. И во двата закони е содржано дека при оценувањето на оригиналноста (индивидуалниот карактер) на дизајнот мора да се земе предвид степенот на слобода која авторот ја имал при создавање на дизајнот.²²²³

Апсолутните и релативните причини за одбивање на заштита

Откако исцрпно образложив за тоа што е објектот на правната заштита, да видиме сега што никогаш не смее да се заштитува како индустриски дизајн.

Македонија

За разлика од нашиот поранешен Закон од 1993 год. кога апсолутните и релативните причини за одбивање на заштита се распознаваа по тоа дали на дизајнот под ниту еден услов не може да му се пружи заштита или за неа е потребно одобрение, согласност, или дозвола од надлежен орган, во членовите 86 и 87 од ЗИС се отстапува од оваа класична теориска класификација. Основната промена е во тоа што повеќе не се врши целосно испитување на новоста и индивидуалноста, туку по исполнување на одредени услови се предвидува објавување на пријавата и овозможување на понатамошен приговор од засегнато лице. Апсолутни причини се и оние пречки за кои Државниот Завод за индустриска

²²Закон за индустриска сопственост, Службен весник бр.47, 2002 год.

²³Закон за промишленија дизајн, Државен Весник бр.81, 1991 год.

сопственост води сметка по службена должност.²⁴ Па така според член 132, таксативно наброени апсолутни причини за одбивање се:²⁵

-не е во согласност со дефиницијата за дизајн, значи не станува збор за надворешен изглед на производот во целост или на негов дел кој е определен од неговите обележја, особено линиите, контурите, боите, обликот, текстурата и материјалите од кои производот е сочинет или украсен како и/или неговата орнаментација

- е спротивен на јавниот поредок или на моралот. Тука се вклучени дизајни кои содржат пароли со кои се повикува на:расна дискриминација, верска омраза, злоупотреба на деца, кои ја стимулираат детската порнографија, наменети за деца, а може да предизвикаат самоповредување и сл. Занимлива е категоријата морал, која е доста растеглива како каучук-правила, бидејќи во различни средини различни вредности се прифатени за нормални.

- претставува технички план или скица. Не доаѓа до израз креативноста на авторот.

- претставува исклучиво картографско или фотографско дело, Слично како и кај претходната причина, тие значат снимање на природата, односно комплетно имитирање- копирање на природата.

- содржи државен или друг јавен грб, знаме или амблем, назив или кратенка на називот на некоја меѓународна организација, освен со дозвола од Министерството за правда или надлежниот орган на организацијата

- кој содржи или имитира лик или име на историска или умрена знаменита личност од Република Македонија, освен со дозвола на Министерството за правда.

- кој содржи или имитира име, облик или друг препознатлив дел од заштитено културно наследство на Република Македонија, освен со дозвола на Управата за

²⁴ Поленак-Аќимовска М., Дабовиќ-Атанасовска Ј., Бучковски В., Пепељугоски В.,” Интелектуална сопственост I- Индустриска сопственост”, Правен факултет “Јустинијан Први”-Скопје, Скопје 2004

²⁵Закон за индустриска сопственост, Службен весник бр.47, 2002 год.

заштита на културното наследство. Последниве три се претполагаат како апсолутни затоа што за фактот дали подносителот поседува дозвола води сметка ДЗИС.

Покрај тоа, со индустриски дизајн не може да се заштити дизајнот кој е исклучиво одреден од техничките функции на производот; или кој мора да биде репродуциран во својот точен облик и димензии за да може во производот во кој е содржан или на кој се применува дизајнот да биде технички поврзан со друг производ или сместен во, до или околу друг производ за да можат двата производи да ја извршуваат својата функција. Сепак доколку се докаже дека производот е нов и индивидуален, може да се заштити производ кој овозможува повеќекратно составување или поврзување на меѓусебно заменливи производи во модуларен систем.²⁶

Решение со кое се одбива пријава поради апсолутни пречки

Државниот завод за индустриска сопственост, постапувајќи согласно член 132 став 1 од Законот за индустриската сопственост, при испитување на условите за признавање на правото на индустрискиот дизајн, утврдил дека бараното право не можело да се уважи поради тоа што е спротивно на јавниот поредок и моралот.

Поради тоа, а согласно член 152 став 2 од Законот, Заводот го повикал подносителот во рок од 30 дена од денот на приемот на испитувањето, да се изјасни запрчините поради кои бараното право не можело да биде уважено.

Подносителот, во предвидениот рок, доставил одговор во врска со известувањето во кој навел дека констатацијата на Заводот дека се работело за дизајн кој е спротивен на јавниот поредок и моралот е неоснована. Имено, навел дека од доставените прикази се гледа дека станува збор за дизајн во форма на кукла која не открива голотија, ниту експлицитно дава приказ на делови на човечко тело кои се срамни, односно чиј приказ би бил спротивен на јавниот морал. Движењето на екстремитетите било соодветно на правење гимнастички вежби кои воопшто не се сметаат за недолични, бидејќи производот бил наменет за посебна категорија на потрошувачи – пушачи кои се запознаени со ваков вид на производи кои ги

²⁶Закон за индустриска сопственост, Службен весник бр.47, 2002 год.

конзумираат, интересни се за нив, секој иновативен и специфичен на свој начин зависно од креативноста и способноста за хумор од страна на нивните дизајнери.

Државниот завод за индустриска сопственост откако ја разгледал пријавата на индустриски дизајн и другите списи од предметот, утврдил дека пријавениот дизајн не може да се признае како индустриски дизајн.

Имено, согласно членот 132 став 1 точка 2 од Законот за индустриската сопственост, со право на индустриски дизајн не може да се заштити дизајн кој е спротивен на јавниот поредок и моралот. Воконкретниот случај, анализата на доставените графички прикази укажала на тоа дека тие содржат недолични елементи, неморални, поставени на кутијата, посебно делот на запалката, што е спротивно на моралот и не е за употреба во јавноста. Доставените прикази не претставуваат индустриски дизајн.

Заводот ги ценел наводите во одговорот на подносителот, ноистите ги сметал за неосновани од горенаведените причини.

Против ова решение била дозволена тужба до Управниот суд на Република Македонија во рок од 30 дена од приемот на истото.

Релативни пречки

Релативни пречки пак, се оние за кои се очекува дека по објавувањето на пријавата на дизајн ќе приговараат подносителот на порано поднесена пријава или носителот на порано стекнатото право на индустриски дизајн.²⁷ Значи само определени лица се повикуваат на релативните причини за одбивање. Лицата на кои се овластени да поднесуваат приговор се идентификуваат според членот 156 од ЗИС, и тие се: подносител на порано пријавен индустриски дизајн и носител на порано признаено право на индустриски дизајн; носител на поранешното право на индустриска сопственост, ако предметот на тоа право е идентичен или сличен со објавениот

²⁷ Поленак-Аќимовска М., Дабовиќ-Атанасовска Ј., Бучковски В., Пепељугоски В.,” Интелектуална сопственост I- Индустриска сопственост”, Правен факултет “Јустинијан Први”-Скопје, Скопје 2004

индустриски дизајн; лице кое има авторско право на дело кое е идентично или слично со објавениот индустриски дизајн; и заинтересирано лице кое смета дека објавениот индустриски дизајн не ги исполнува барањата за новост и индивидуален карактер или исклучиво е условен од функционалните карактеристики на производот.

Па според тоа, во релативни причини за одбивање спаѓаат: дизајн кој не е нов и нема индивидуален карактер и е одреден од техничките функции на производот. Согласно ова, со индустриски дизајн не може да се заштити дизајн со кој се повредуваат порано стекнатите права на носителот на порано заштитеното право од индустриска сопственост и лицето кое има авторско право на дело кое е идентично или слично со дизајнот (член 133).²⁸

Решение со кое се одбива приговор

По објавувањето на пријавата, во предвидениот законски рок, подносителот до Заводот поднел приговор поради тоа што објавената пријава на индустриски дизајн бил речиси идентична со неговите порано регистриранитрговски марки, согласно член 156 од Законот за индустриска сопственост, а во врска со членот 133 став 1, точка 1 и 2, како и став 2, точка 1 и 2 од истиот член.

Подносителот на приговорот навел дека горенаведенитрговски марки уживале статус не само на добро познати трговски марки, туку и на ноторни трговски марки, како резултат на долгото присуство и како на светско ниво, така и на македонскиот пазар, поради квалитетот, карактеристичниот изглед и звучното име и поради своестекнатото реноме, производите и трговските марки со кои се означувалеистите станале препознатливи кај просечниот потрошувач и го ималестекнатото атрибутот на добро познати трговски марки во рамките назначењето на членот 6-bis од Париската конвенција, а добро познатитрговски марки, уживаат посебна заштита.

Според подносителот на приговорот, пријавениот индустрискиот дизајн бил речиси идентичен со неговата трговската марка, односно сошишето (прикажано со

²⁸Закон за индустриска сопственост, Службен весник бр.47, 2002 год.

изглед) кое подносителот на приговорот го користел за означување на своите производи, па според тоа, пријавата за индустриски дизајн не можела да биде признаена бидејќи објавениот дизајн не бил нов. Имено, согласно член 128, став 1 од Законот за индустриска сопственост, “дизајнот се смета за нов ако идентичен дизајн не и станал достапен на јавноста пред денот на поднесување на пријава за признавање на тој дизајн...”, а се смета дека дизајнот и станал достапен на јавноста, согласно член 130 став 1 од Законот, ако “... дизајнот е објавен, изложен, користен во прометот или на друг начин откриен пред датумот на поднесување на пријава за признавање на дизајнот или датумот на првенство доколку е побарано, освен ако од оправдани причини откривањето не можело да биде познато во редовното работење во специјализираните области во Република Македонија, пред датумот на поднесување на пријавата за индустриски дизајн.”

Подносителот на приговорот истакнал дека трговската марка на подносителот на приговорот, односно шишето било пуштено на пазарот пред многу години и се продава во повеќе од 200 земји низ светот вклучително и Македонија, што е далеку пред датумот на поднесување на пријавата на индустрискиот дизајн. Исто така, навел дека автор на шишето е лицевработено кај подносителот на приговорот. Понатаму, навел дека и подносителот на приговорот и подносителот на пријавата за индустриски дизајн се занимаваат со иста дејност, производство на алкохолни и безалкохолни пијалоци, како и фактот дека и двете шишиња се користат за пакување на идентичен производ, подносителот на дизајнот знаел и/или морал да знае дека на пазарот е лансиран производ во речиси идентично пакување – шише и во никој случај не може да важи исклучокот од правилото, односно дека од оправдани причини откривањето не можело да биде познато во редовното работење во специјализираните области пред датумот на поднесување на пријавата за индустриски дизајн, со самото тоа, дизајнот не бил нов бидејќи речиси бил идентичен дизајн и беше станал достапен на јавноста пред денот на поднесување на пријавата за признавање на тој дизајн. Исто така, во приговорот се навело дека објавениот дизајн нема индивидуален карактер и не можел да се признае, бидејќи воопшто не се разликувал од дизајнот на шишето на подносителот на приговорот, бидејќи согласно членот 129 од Законот, “дизајнот се смета дека има индивидуален

карактер ако вкупниот впечаток кој го остава на информираниот корисник се разликува од вкупниот впечаток кој на таквиот корисник го остава кој било дизајн кој и станал достапен на јавноста пред датумот на поднесување на пријавата за индустриски дизајн... Притоа бил потенциран фактот дека подносителот на приговорот имал право на првенство во однос на подносителот на пријавата за индустриски дизајн.

Исто така, бил наведен и фактот дека со признавање на индустрискиот дизајн, се повредуваат порано стекнати права на лице кое има авторско право на дело кое е речиси идентично со дизајнот. Имено, во приговорот било наведено дека автор на шишето кое е речиси идентично со дизајнот лице вработено кај подносителот на приговорот за што е доставена и изјава од наведеното лице.

Подносителот на приговорот навел дека очигледна и јасна е намерата на подносителот на пријавата за индустриски дизајн да направи асоцијација со производите означени со трговската марка на подносителот на приговорот и на тој начин да ги доведе во заблуда просечните потрошувачи и да профитира на реномето што го има подносителот. Со дозволување на заштита на спорниот дизајн, во прометот би се предизвикала заблуда кај потрошувачите, создавајќи асоцијација дека се работи за производ од првичниот производителот, што не било случај. Во приговорот се навело и нечесното однесување и нелојалната кампања која ја водел подносителот на пријавата за, односно обидот да се имитирал изгледот, пакувањето и рекламната кампања на подносителот на приговорот.

Заводот, согласно член 157 став 3 од Законот за индустриската сопственост, го повикал подносителот на пријавата во рок од 30 (триесет) дена од денот на приемот на повикот, да се изјасни за причините наведени во приговорот.

Во одговорот на приговорот се навело дека подносителот на пријавата за индустриски дизајн е присутна на македонскиот пазар од понеодамнешна година, а производот порано, поради што се стекнало со препознатливост и дистинктивност до таа мера што истото претставува добро позната трговска марка согласно член 6-bis од Париската конвенција. Исто така, се навело дека од моментот на појавата на

подносителот на пријавата имал заштита на пакувањето на производот, односно регистрирани трговски марки. Една од регистрираните трговски марки е идентична со шишето со кое се бара заштита како индустриски дизајн во оваа постапка. Понатаму, навел дека против пријавата за регистрација на наведената трговска марка, поднел приговор, кој Заводот го одбил како неоснован, притоа во образложението на решението Заводот констатирал дека трговската марка е добро позната трговска марка во смисла на членот 6-bis од Париската конвенција и ужива посебна заштита. Како потврда на тврдењето, подносителот на пријавата во прилог доставил докази.

Исто така, во одговорот на приговорот се навело дека подносителот на приговорот истакнува дека неговите марки се ноторни трговски марки иако таков вид на трговски марки не се познати во македонското законодавство. Се навело и дека подносителот на приговорот не доставил било каков доказ за тврдењето дека неговите трговски марки се добро познати трговски марки и дека истите уживаат заштита согласно 6-bis од Париската конвенција и цитирани се факторите врз основа на кои се определува дали некоја трговска марка е добропозната.

Во одговорот на приговорот се навело дека наводот во приговорот дека предметниот индустриски дизајн “не е нов и нема индивидуален карактер” бил неоснован, од причина што изгледот на шишето е создаден во тек на постапка која траела скоро една година, во која била вклучена професионална PR компанија со долгогодишно маркетиншко искуство и бил избран изглед на шише кое во голема мера е различно од изгледот на шишето кое го употребува подносителот на приговорот. Како разлики во изгледот на шишињата, подносителот на пријавата ги навел висината на шишињата, грлото на шишињата, пресекот помеѓу грлото и долниот дел на шишињата, на грлото на шишето на подносителот на приговорот во долниот дел е поместена овална изгравирани линија, а на предниот дел од шишето е изгравирани називот, бојата на шишињата е различна, на телото на шишето има заоблување кое ја следи формата на раката, дното на шишињата е различно.

Во одговорот на приговорот се навело дека неоснован е наводот во приговорот дека предметниот индустриски дизајн, “повредува порано стекнати права на лице

кое има авторско право на дело кое е идентично или слично со дизајнот”, бидејќи изјава дадена на парче хартија од лице чиј идентитет не може да се утврди, во никој случај (ниту според Законот за индустриска сопственост, ниту според Законот за авторското право и другите сродни права) не може да се смета за доказ дека одредено лице е автор на одреден дизајн, особено ако се има предвид фактот дека ноторниот подносител на приговорот не успеал да ги заштити своите права со поднесување пријава за регистрација, ниту пак лицето доставува релевантен доказ дека тој е автор на дизајнот.

Понатаму, во одговорот на приговорот се навело дека индустрискиот дизајн “е нов и има индивидуален карактер во смисла на одредбите од Законот за индустриска сопственост и не ги повредува претходно стекнатите права на подносителот на приговорот или пак на лица вработени кај него, па поради тоа предлага Заводот со решение да го одбие како неоснован приговорот на подносителот.

Заводот откако ја разгледал пријавата на индустриски дизајн, приговорот на објавената пријава и другите списи од предметот, утврди дека приговорот е неоснован.

Обликот на грлото на шишето на подносителот на приговорот бил рамен, додека пак обликот на грлото на шишето на подносителот на приговор со заоблен облик. Пресекот помеѓу грлото и долниот дел на шишињата бил различен, на грлото на шишето на подносителот на приговорот во долниот дел била поместена овална изгравирани линија, а на телото на шишето на подносителот на пријавата имало заоблување кое ја следело формата на раката. Шишето ----- а над него, веднаш под капачето е поставена -----, додека пак на предниот дел од шишето на ----- -- е изгравираниот називот на ----- . Дното на шишињата било различно. Во контекст на наведеното, била исклучена можноста од асоцијација и доведување во заблуда на просечниот потрошувач околу изборот на производите ставени во прометот, без разлика што и шишето и индустрискиот дизајн се користат за иста намена, за пакување на идентичен производ.

Заводот ги ценел наводите на подносителот на приговорот дека дизајнот на шишето не ги исполнува барањата согласно членот 128, кој се однесува на новоста, и членот 129, кој се однесува на индивидуалниот карактер, од Законот за индустриска сопственост, но истите ги сметал за неосновани од горенаведените причини.

Исто така, Заводот ги ценел наводите на подносителот на приговорот дека неговите трговски марки уживале статус не само на добро познати трговски марки, туку и на ноторни трговски марки, но истите ги сметал за неосновани од причина што подносителот на приговорот не доставил доказ за тврдењето дека неговите трговски марки се добро познати трговски марки и дека истите уживале заштита согласно 6-bis од Париската конвенција.

Во однос на наводот дека биле повредени порано стекнати права на лице кое има авторско право на дело кое е речиси идентично со дизајнот, Заводот сметал дека утврдувањето на авторството и повредата на авторските права спаѓа во судска надлежност.

Истовремено, евидентно од доказите доставени од страна на подносителот на пријавата, производот ----- бил присутен на -----, и тоа ---- --трговски марки биле регистрирани со право на првенство од ----- како резултат на долгогодишното присуство на пазарот, интензивното рекламирање преку релевантните електронски и печатени медиуми, организирањето награди за потрошувачите, висината на инвестирани средства за маркетинг кампањи и добиени признанија за квалитет на производот.

Во контекст на наведеното, имајќи го во предвид фактот дека пријавениот индустриски дизајн , претходно со решение. а за истото од страна на ----- поднесен приговор кој Заводот го беше одбил како неоснован со образложение дека трговската марка ----- била добро позната трговска марка за територијата на -- ----- и не постоела можност за создавање забуна кај просечниот потрошувач, ниту можност од асоцијација со порано регистрираната трговска марка -----околу изборот на производите ставени во прометот.

Против ова решение дозволена била тужба до Управниот суд на Република Македонија во рок од 30 дена од приемот на истото.

Бугарија

Во Република Бугарија, испитувањето кое се вршело во нивниот Бугарски патентен завод до 2011 год. опфаќало две фази:

-формално испитување- при кое се извршува проверка, дали се запазени формалните барања на законот- дали се поднесени сите неопходни документи, дали се правилно пополнети и сл.

- материјално (суштинско) испитување, во кое се извршува проверка, дали пријавениот дизајн одговара на суштинските барања на законот, од кои првенствено за: дали е дизајнот исклучен од заштита и дали е нов и оригинален.

Од 2011 год. Бугарија спроведува реформи, така што системот на целосно испитување се укинува, а се воведува, како и во Македонија, системот на регистрација кој е идентичен со системот на регистрација предвиден во Регулацијата 6/2002 на Советот на ЕУ од 12.12.2001 год.

Новиот систем за регистрација на индустрискиот дизајн се сведува на следново: се проверува дали пријавата формално е прифатлива и дали ги задоволува критериумите од чл. 3 и чл. 11 ал.2 т.1 од ЗПД, а имено тоа се дали пријавениот објект за кој се бара заштита навистина претставува дизајн според зборото на законот и дали не противречи на јавниот ред и моралот. Исто така се испитува и дали дизајнот е исклучиво одреден од техничката функција на производот, или дали неговите карактеристики се условени од неопходноста производот, кон кој е вклучен или кон кој е содржан дизајнот, да биде механички поврзан со друг или сместен во, до или околу друг производ така што и двата производи да ја извршуваат својата функција, услови кои се речиси идентични со оние од член 131 од ЗИС. Ако се исполнети овие услови, се донесува решение за регистрација и дизајнот се објавува во Службениот весник на заводот. На тој начин се забрзува

постапката за регистрација на индустрискиот дизајн и во пократок рок се стекнува исклучивото право врз регистрираните дизајни.²⁹

Иако, бугарскиот законодавец не определува кои се апсолутни а кои релативни причини за одбивање на заштита, до сега изложените можат комотно да се наречат како апсолутни, затоа што за нив Заводот води сметка *ex officio*. Според чл.28 од ЗПД, секое лице може да бара поништување на регистрацијата кога дизајнот:³⁰

-бил регистриран спротивно на чл.3, а тоа е правната дефиниција за тоа што е дизајн, или на чл.11, став 1, односно спротивно на јавниот ред и моралот. На овие основи, регистрацијата може да се поништи и по службена должност.

- дизајнот е исклучен од заштита според чл.11, став 2, поради неговите технички функции

- дизајнот е ист или идентичен (се разликува во небитни елементи) со друг регистриран или пријавен дизајн во светски рамки

- бил регистриран при отсуство на реципроцитет

Ако продолжиме со анализирање на истиот член, регистрацијата согласно ставот 2, може да биде поништена и на барање на лица со правен интерес врз основа на:

-порано пријавено право на тоа лице, заштитено со бугарскиот Закон за авторски и сродни права

- порано пријавено право на индустриска сопственост кое му припаѓа на тоа лице според друг закон.

Регистрацијата се поништува и кога со судска пресуда се изрекува дека регистрираниот носител не е вистинскиот автор или други лица посочени во чл.16,

²⁹ Борисов Б, Борисова В., “Интелектуална сопственост”, УНСС, Софија 2015

³⁰Закон за промишленија дизајн, Државен Весник бр.81, 1991 год.

и во рок од еден месец од влегување на пресудата во сила, нема барање за внесување во регистарот на правиот автор на индустрискиот дизајн.³¹

Решение

Постапката била започната по касационата жалба на С. М. Г., преку процесниот застапник против решение No 1624 од 13.03.2017 г., во делот со кој е отфрлена жалбата против решение No 165 от 16.06.2015 г. на Претседателот на Патентниот Завод, во делот во кој било воспоставено поништување на регистрацијата на дизајн 1 одиндустрискиот дизајн рег. 7919, со носител С. М. Г.. Го сметал решението во обжалениот дел за неправилно, бидејќи било донесено со повреда на материјалниот закон, судските правила и тоа биле неосновано. Административниот орган требало да се сообрази со опфатот на бараната заштита и да се произнесе сообразно посочените основи. АССГ не ги дискутирал во севкупност релевантните факти и околности поради што изградил погрешни правни заклучоци. Со касационата жалба се претставувале и писмени докази. Се барало укинување на решението во обжалениот дел. Се претендирало за направените трошоци во касационата постапка.

Тужениот - "И." ООД, преку процесен застапник, ја сметал касационата жалба за неоснована. Претендирал за направените судски трошоци.

Тужениот - Председателот на Патентниот Завод, преку процесен застапник, ја сметал касационата жалба за неоснована. Не претендира за трошоци.

Застапникот на Врховното административно обвинителство дал заклучок за неоснованост на касационата жалба. Врховниот административен суд, откако ги расправал аргументите и приговорите на странките и откако ги сообразил доказите собрани за делото, ја нашол поднесената жалба за допуштена, а од суштински аспект, занеоснована.

³¹ Каменова Ц. Стефанов С. Кавракова М. Деков Д., “Правна заштита на интелектуалната сопственост во Бугарија”, Пловдив, 2019

За да ја отфрли поднесената жалба, АССГ беше прифатил дека спорот меѓу странките пред судот е во однос на апликацијата на одредбата на чл. 29, ст. 1, т. 1 во вр. со чл. 11, ст. 1, во вр. со чл. 12 и чл. 13 од Законот за индустриски дизајн (ЗПД). За да направи заклучок за оригиналност и новост на дизајнот, органот беше извршил споредба на надворешниот вид на познатиот дизајн од изложените докази на молителот со напаѓаниот дизајн 1. Судот ги поделил заклучоците на органот и посочил, дека постоењето на стаклена кабина ниту била задолжителен елемент на производот "мотокар", ниту влијаела врз целосниот впечаток кај информираниот потрошувач.

Решението е правилно.

Спорното прашање за деловобило дали процесниот дизајн 1 од индустрискиот дизајн рег. 7919 со назив "МОТОКАРИ", со носител С. М. Г. одговарал на изискувањето за оригиналност во смисла на чл. 11, ст. 1 од ЗПД. Согласно одредбата на чл. 3 од ЗПД индустриски дизајн, е видливиот надворешен вид на производ или на дел од него, определен од карактеристиките на обликот, линиите, цртежот, орнаментите, распоредот на бои или комбинација од нив. Производ во смисла на ст. 1 е секој предмет, добиен по индустриски или занаетчиски начин, вклучително дело, наменети за составување на сложен производ, комплет или композиција од производи, пакување, графички симболи и печатени фонтови, со исклучок на компјутерски програми.

Според чл. 11, ал. 1 од ЗПД се регистрира дизајн, кој е нов и оригинален. Согласно одредбата на чл. 12 од ЗПД дизајнот е нов, ако пред датумот на поднесување на пријавата, односно пред датумот на првенство, не е познат друг идентичен дизајн, кој станал достапен за јавноста преку публикации, користење, регистрации или разоткриен покаков и да е друг начин, каде и да е низ светот. Дизајните се сметаат за идентични, ако нивните особености се разликуваат само вонбитни елементи.

Според силата на чл. 13 од законот, дизајнот се смета за оригинален, ако целосниот впечаток, кој тој го создава кај информираниот потрошувач, се разликува од целосниот впечаток, кој го создава дизајн што станал достапен за јавноста пред

датумот на поднесување на пријавата за регистрација или кога се претендира за првенство, пред датумот на првенство. Кај оценување на оригиналноста се зема предвид степенот на слобода на авторот при создавањето на дизајнот.

Во постапката пред АССГ, од страна на С. М. Г. било поддржано жалење за недопуштено произнесување на административниот орган на основ, кој не бил поднесен и за кој судот беше посочил, дека е неоснован.

Во врска со ова касационо жалење се наложила идентична одлука. Не можело да се прифати тврдењето за произнесување на непријавен основ за поништување, бидејќи вобарањето бил наведен чл.29, ст.1, т. 1, во врска со чл. 11, ст.1 од ЗПД, кој соодветствувал на направеното барање (л. 73-76). Аргументите за неправилност на решението поради неправилна примена на законот и битни повреди на судско-процесните правила биле неосновани. При донесување на решението судот беше дискутирал за фактички околности, кои се однесуваат на правниот спор и врз основа на утврденото од фактичка страна стигнал до одлука дека решението било издадено од надлежен орган, незаконски утврдена форма и при почитување на административно-процесните правила и материјално-правните норми.

Правилна била одлуката на АССГ, дека постојат условите на чл.29, ст.1, т. 1, во врска со чл. 11, ст.1 од ЗПД. За да настапат овие последици, дизајнот требало да не одговара на едно од барањата според чл.11, ст.1, односно да не е нов или да не е оригинален. Што се однесува на карактеристиката за новина според смисла на чл. 12 од ЗПД правилно било прифатено дека дизајнот е нов спрема спротивставениот, кој бара да се оцени оригиналноста. При оценката за новина се расправале разликите во одделните детали, како и при недостиг на битни разлики се прифатила идентичност. Во тој аспект, при разлики од суштествен карактер следувала новина, ноне и оригиналност, поради што критериумот според чл. 12, ст.2 од ЗПД не бил применлив. Спорот за оригиналност според смислата на чл.13 од ЗПД се решил правилно, така што согласно доказите, одлуката за недостиг на оригиналност била основана. Целокупниот впечаток, кој дизајнот го оставал кај информираниот потрошувач како елемент на оценката на квалитетот "оригиналност" според смислата на чл. 13, ст.1 од ЗПД, било прифатено како

докажано. Повикувањето на тоа декакај дизајн 1 има врати истаклена кабина за разлика од дизајн Д4, не наложувала одлука за оригиналност. Таа опрема не била задолжителен елементи во врска со слободата на дизајнерот при изработувањето, која неосновано сеподдржувалодекае ограничена. Правилно, процесниот дизајн билкаактеризиран во врска со оригиналност, бидејќиутврдените различности не воделе доцелосен впечаток за информираниотпотрошувач , различно од претходниот дизајн.

Изложените писмени докази пред оваа инстанцабилеирелевантником предметот на спорот и непобудувале одлука за неправилност на првоинстанционото решение во обжалениот дел. Во согласност со изложените наводи, решението на АССГ вообжалениот делтребало да биде оставено во сила.Со оглед на исходот од спорот, направено барање од тужениот и на основ чл.143, ст.4 од АПК, судотбил принуден да го осуди С. М. Г. да му ги плати на "И." ООД трошоците сторени за деловово износ од 600,00 лева.

Значи, Врховниот адиминистративен суд решил да го остави во сила решението No 1624 од 13.03.2017 г., по адм. д. No 11106/2015 г. по описот на Административенсуд - Софија-град (АССГ), во делот со којбила отфрлена жалбата на С. М. Г. против решение No 165 од 16.06.2015 г.на Претседателот на Патентниот завод, во делот со кој било предвиденопоништување на регистрацијата надизајн 1 од индустриски дизајн рег. 7919 со назив "МОТОКАРИ", и носител С. И. Г..

Го осудил С. М. Г., гр. С., ул. "Мокренски проход" No 1, ет...., ап. ... даму плати на "И." ООД, седиште и адреса на управа гр.С., ул. "Р." No..., ет. ... износ од 600,00 (шестстотини) лева трошоци за делото.

Решението било конечно.

Автор на индустриски дизајн

Постапката за стекнување право на индустриски дизајн, може да ја поведе авторот, односно физичкото лице кое го создало дизајнот со својот креативен труд, или неговиот правен следбеник. Пријава за индустриски дизајн може да поднесе и нарачателот ако дизајнот е направен врз основа на договорот за нарачка, освен ако со договорот не е поинаку одредено, како и работодавецот ако дизајнот е направен од вработен во рамки на извршувањето на работните обврски, следејќи ги упатствата од работодавецот, освен ако со договорот за работа поинаку не е одредено.

Согласно чл.125 од ЗИС, за автор не се смета лице кој во создавањето на дизајнот пружал само техничка помош. За тоа кој е правен следбеник пак не се зема предвид видот на правниот основ.

Ако дизајнот е креација на повеќе автори, тогаш правото на поведување на постапката за стекнување на право на индустриски дизајн го имаат сите автори или нивните правни следбеници.³²

Во бугарското право, ова прашање е регулирано во чл.4 од ЗПД. Таму се поцртува дека лицето кое го создало дизајнот има право на авторство и тоа е временски неограничено и непреносливо. Можно е да стекнат право и повеќе лица, кои според овој закон се нарекуваат соавтори, но не оние кои пружиле само техничка, материјална или друга помош на авторот. Авторот или соавторите се наведуваат во решението за регистрација и неговото објавување што е следено од Патентниот завод.

Според чл.16 од ЗПД, кога правото на авторство им припаѓа на неколку лица, тоа се пријавува заеднички. Откажувањето на едно лице или на неколку од лицата да учествуваат во пријавувањето не е пречка за останатите. Тоа треба да биде изречно и недвосмислено, и напишано во писмена форма. Што се однесува до случаите при создавање на дизајн како обврска од договорот за нарачка и работна обврска од трудов однос, правото на пријавување им припаѓа на работодавецот и нарачателот. Доколку тие не го пријавиле во рок од 3 месеци по известувањето за

³²Закон за индустриска сопственост, Службен весник бр.47, 2002 год.

создадениот дизајн, правото на пријавување преминува врз авторот, доколку не е поинаку договорено, а врз основа на договор може и самото право на пријавување да им припаѓа и на двата субјекти-авторот и нарачателот/работодавецот. Сепак според следниот чл.17 авторот има секако право на надомест, а тој може да биде определен како дел од приходите добиени од користење на дизајнот, како еднократна награда или на др. начин. Кога еднократната награда се покаже како несразмерна со добивките од користење на дизајнот, авторот има право да бара зголемување, а ако не се договорот, спорот продолжува пред суд, кој ќе го реши случајов по принципот на правда.³³

Во двата закони е особено нагласено дека подносителот на пријавата се смета за автор или правен следбеник на авторот, се’додека не се докаже спротивното. Од друга страна пак, како и при заштитата на останатите објекти на интелектуална сопственост, така и кај индустрискиот дизајн важи правилото дека правото на регистрација му припаѓа на првиот подносител.

Поведување на постапка

Членот 137 од ЗИС регулира дека постапката за признавање на правото на индустриски дизајн се поведува со поднесување пријава за индустриски дизајн до Државниот завод за индустриска сопственост. Во Бугарија, пријава се поднесува лично или преку застапник до Патентниот завод, со допис, по факс или по електронски пат, како што е утврдено во член 31. Кога е поднесена преку факс, оригиналната копија мора да биде доставена до Патентниот завод во рок од 1 месец по примањето на факсот.³⁴

И македонското и бугарското право предвидуваат можност за повеќекратна пријава. Со една пријава за признавање на право на индустриски дизајн може да се бара заштита на повеќе дизајни на производи. Ако е поднесена повеќекратна пријава, сите дизајни од пријавата мора да се наменети за да се применуваат на производи класифицирани во иста класа според Локарнската класификација.

³³Закон за промишленија дизајн, Државен Весник бр.81, 1991 год.

³⁴ Каменова Ц. Стефанов С. Кавракова М. Деков Д., “Правна заштита на интелектуалната сопственост во Бугарија”, Пловдив, 2019

Повеќекратната пријава може да содржи најмногу сто дизајни.³⁵Во чл.33 е овозможена и повеќекратна пријава за индустриски дизајни кои припаѓаат на еден и ист комплет или композиција на производи, со исклучок на производите чиешто орнаменти се предмет на пријавата.

Униско и саемско право на првенство

Покрај внатрешно првенство, постои и тн. конвенционално првенство. Овој принцип е втемелен во Париската конвенција, од каде произлегува и неговиот назив. Неговата суштина се одразува во случаи кога во една од државите членки биде поднесена пријава за регистрација на индустриски дизајн, тој датум на нејзино поднесување ќе се прифати како датум за поднесување на пријава на истиот дизајн во која и да е земја-членка, при претпоставка дека подносителот реално ја извршил пријавата во односната држава, и тоа не подоцна од 6 месеци од датумот на првата национална “редовно поднесена” пријава.³⁶ Конвенционалното првенство или униското право на првенство, создава за подносителите мноштво удобности при регистрацијата на индустрискиот дизајн во странска држава.

Во двата закони рокот е ист за приложување препис на првата пријава, заверена од надлежниот орган на земјата членка на Париската унија или на СТО во која таа е поднесена, а тој е 3 месеци. Мора да се плати и соодветна такса за првенство. ЗПД дозволува и двомесечен период по поднесување на пријавата, таа да биде дополнета од подносителот со барање за првенство со посочување на датумот и земјата на првата пријава. Може да се повика за повеќекратно право на првенство врз основа на повеќе од една претходно поднесена пријава во една или повеќе земји членки на Париската унија или на СТО. Заводот на крај издава уверение за право на првенство кое се смета од датумот утврден како датум на поднесување на пријавата на индустрискиот дизајн.

³⁵Закон за индустриска сопственост, Службен весник бр.47, 2002 год.

³⁶Дабовиќ-Атанасовска Ј., Здравева Н., Гавриловиќ Н., “Основи на правото на интелектуална сопственост”, Правен факултет “Јустинијан Први”- Скопје, Скопје 2011

Освен униското право на првенство, фигурира и саемско право на првенство. Тоа се стекнува за секој изложен дизајн на признаена изложба или саем од меѓународен карактер во земја членка на Париската унија или на СТО. Лицето кој е автор на дизајнот има право во рок од три месеци од денот на затворање на изложбата или саемот со пријава да побара право на првенство од првиот ден на изложувањето, односно од денот на употребата. Кон пријавата мора да се поднесе потврда издадена од организаторите на изложбата (саемот), во кој се декларира датумот на изложувањето на дизајнот, датумот на затворањето на изложбата (саемот), местото на одржување и идентитетот на дизајнот. Ако предметот на пријавата е изменет, приоритет се признава од денот на пополнување на изменетата апликација.

Содржина на пријавата

Македонија

Пријавата за регистрација претставува збир од документи, кои изречно се набројуваат во националните закони за индустриски дизајн. Вообичаено, неопходниот минимум од документи, кои се вклучени во пријавата е:

- изјава (барање) за регистрација што претставува типски образец, кои ги содржи сите задолжителни идентификациони податоци на подносителот, на неговиот застапник, на авторот/авторите, право на првенство, број на дизајните за којшто се бара регистрацијата и др.
- копии на приказот на дизајнот, кои треба да го прикажат дизајнот во еден основен и толку дополнителни погледи, колку што се потребни за негово полно и детално откривање
- други документи, како на пример: документ за платени трошоци, полномошно за застапникот, потврда за првенство и др.³⁷

Во членот 145 од македонскиот ЗИС, стои дека пријавата мора да содржи: барање за признавање на правото на индустриски дизајн, податоци за подносителот на

³⁷ Борисов Б, Борисова В., “Интелектуална сопственост”, УНСС, Софија 2015

пријавата и приказ на дизајнот за кој се бара заштита. Кон пријавата се доставуваат и други состојки и прилози.³⁸ Содржината и формата на пријавата и другите состојки и прилози кон пријавата, детално се утврдуваат со Правилникот за индустриски дизајн.

Бугарија

И според бугарскиот закон, пријавата треба да ја има истата содржина (барање за регистрација, име и адреса на подносителот и едно или неколку прикази, за потполно јасно да се прикаже дизајнот за кој се бара заштита). Документите и податоците се доставуваат на бугарски јазик, а ако тоа не е случај, тогаш датумот се запазува единствено ако во рок од 2 месеци од тој датум бидат преведени и доставени на бугарски јазик. Во член 32, е утврдено поподробно кои се елементите на пријавата, со што за разлика од нашиот закон кој не'упатува до Правилникот, тука во ЗИС, е целосно опфатена содржината. Така, кон пријавата се наброени:³⁹

-името на државата чиешто државјанство го поседува подносителот, или во која има живеалиште или седиште

-име и адреса на застапникот за индустриска сопственост, а кога е ополномоштен, тогаш и полномошното

- право на првенство, кога се повикува на тоа

- копии на приказот на дизајнот

-број на дизајни за коишто се бара заштита

- посочување на производите во кои е вклучен или кон кои е поставен дизајнот

-укажување за класификациониот индекс на производите според Меѓународната класификација на индустриски дизајни согласно Локарнскиот договор.

³⁸Закон за индустриска сопственост, Службен весник бр.47, 2002 год.

³⁹Закон за промишленија дизајн, Државен Весник бр.81, 1991 год.

- опис на претставените прикази
- име и адреса на авторот
- документ за платени трошоци за пријавување, испитување и првенство
- барање за одложување на објавувањето на регистрацијата

Формално испитување на пријавата

Македонија

По уписот на пријавата на индустриски дизајн во регистарот на пријави, Државниот завод за индустриска сопственост врши формално испитување на истата. Начелно, се проверува дали се исполнети условите содржани во чл. 149 од ЗИС, односно дали е уредна и ги има следниве компоненти: барање за признавање, податоци за подносителот и приказ на дизајнот, како и други состојки потребни во согласност со пропис донесен од директорот на Заводот; приложено полномошно, во случај да е поднесена преку застапник; превод на македонски јазик, доколку е составена на странски јазик; и уплатена такса за пријавата со доставена уплатница.

Ако се обелодени дека пријавата не е уредна, што значи не ги исполнува критериумите наметнати од Заводот во врска со формалноста, му се дава рок од 60 дена на подносителот да ги отклони недостатоците, зашто во спротивно би се соочил со отфрлање на пријавата. Му се остава можност, за продолжување на рокот за уште 60 дена, ако подносителот темелно образложи дека тоа е есенцијално, поради неизбежни причини. Пријавата го задржува датумот на првенство, доколку на крај се востанови дека подносителот ја уредил пријавата.

Следно што прави Заводот е да провери дали се исполнети условите за признавање на самото право. Тоа пред се' се однесува на апсолутните причини за одбивање, кои се испитуваат по службена должност. Ако пријавениот индустриски дизајн носи со себе такви пречки, Заводот писмено го запознава подносителот на пријавата за причините со кои се оневозможува целосно или делумно признавање на бараното право, и ќе го повика подносителот во примерен рок, кој може да се најдолго 6

месеци, да се изјасни за тие причини. Ако не се промени состојбата, Заводот е принуден да донесе решение за целосно или делумно одбивање на пријавата.⁴⁰

Ако не постојат ни апсолутни пречки, а претходно е утврдено дека пријавата е уредна, Заводот ќе упати апел до подносителот во рок од 30 дена, да ги плати трошоците за објавување на податоците од пријавата во службеното гласило на Заводот. Ако тоа не го изврши, Заводот ќе донесе решение за отфрлање на пријавата. Обратно пак, ако плати, податоците од пријавата се објавуваат најдоцна во рок од 90 дена, се разбира ако не е побарано одложување на објавата.

Бугарија

Патентниот завод во Бугарија е надлежен за формалното испитување на пријавата. Во ЗПД чл.36 е потенцирано дека во ситуациите кога пријавата не ги вклучува во себе барањето за регистрација, името и адресата на подносителот и графички или фотографски приказ, пријавата веднаш ќе се отфрли и ќе се смета за воопшто неподнесена.⁴¹

Акцентот е ставен на плаќањето такса, така што овој закон предвидува други рокови во врска со тоа, во споредба со македонскиот. Кога пријавата ги исполнува барањата од чл.31 ал.2, цитирани во претходниот пасус, тогаш се продолжува кон наредниот чекор, а тоа е проверување дали е приложен документи за платени такси за пријавување, испитување и одложување на објавувањето на регистрацијата, кога тоа е посакано. Кога таквиот документ не е приложен, на подносителот му се остава дополнителен едномесечен рок за да го додаде тој документ. По истекувањето на овој рок, може да се сочека уште еден, но овој пат таксите би биле удвоени, но ако и покрај тоа не бидат платени, пријавата ќе се смета за повлечена.

Потоа, по потврдување дека се платени таксите, се испитуваат сите оние елементи на пријавата кои се детално наброени во чл.32, како и дали е составена на бугарски јазик, потем и членовите 33,34 и 35, кои се во врска со посебни барања за

⁴⁰Дабовиќ-Атанасовска Ј., Здравева Н., Гавриловиќ Н., “Основи на правото на интелектуална сопственост”, Правен факултет “Јустинијан Први”- Скопје, Скопје 2011

⁴¹Закон за промишленија дизајн, Државен Весник бр.81, 1991 год.

повеќекратна пријава, поделба на пријавата и правото на првенство. Патентниот завод може да пронајде забелешки за одредени недостатоци, така што му укажува на подносителот дека во рок од 2 месеци е нужно да ги острани, бидејќи одбивајќи да го стори тоа, постапката престанува и пријавата се отфрла.

Во рок од 2 месеци по формалното испитување, се врши испитување дали пријавниот дизајн е всушност дизајн во смисла на зборот во согласност со чл.3, мислејќи на правната дефиниција, и дали тој е исклучен од заштита поради пречките акцентирани во чл.11 ал.2 точка 1, а тоа се ако е спротивен на јавниот поредок и моралот, и точките 2 и 3, во кои се говори за техничките функции. Како што веќе посочив, условите за новост и индивидуален карактер не се испитуваат.

Испитувачите донесуваат одлука за одбивање на регистрацијата, ако за тоа постојат основи и ако подносителот не поднесе основан приговор 2 месеци по поканата тоа да го стори. Додека пак, ако според испитувањето се оцени дека дизајнот ги задоволува суштествените услови, во рок од 1 месец од известувањето упатено кон подносителот, тој треба да ги плати трошоците за регистрација, издавањето на исправа за регистрацијата и за објавувањето. Слично како кај нас, овој рок може да се продолжи за истиот период, но во удвоен износ. По сето ова, Патентниот завод го внесува дизајнот во регистарот на индустриски дизајни.

Подносителот на пријавата има право да ја подели таа пријава се' до моментот на донесување на решението за признавање на индустриски дизајн, ако се работи за повеќекратна пријава. Самостојните пријави го задржуваат првенството од датумот на поднесување на првата пријава.

Поднесување на приговор

Македонскиот закон обезбедува можност за поднесување на приговор. Да се потсетиме, дека подносителите на приговорот може да бидат: подносителот на порано пријавен индустриски дизајн и носител на порано признаено право; носител на поранешното право на индустриска сопственост, ако предметот на тоа право е идентичен или сличен со објавениот индустриски дизајн; лице кое има авторско право на дело кое е идентично или слично со објавениот индустриски дизајн; и

секоје заинтересирано лице кое смета дека објавениот индустриски дизајн не ги исполнува барањата за новост и индивидуален карактер или исклучиво е условен од функционалните карактеристики на производот. Рокот е ограничен на 90 дена, сметајќи од денот на објавата. За секоја објавена пријава на индустриски дизајн се поднесува посебен приговор.

Заводот врши проверка дали приговорот е поднесен од овластено лице и дали е тоа направено во законскиот рок. Ако има некој пропуст, Заводот донесува заклучок за отфрлање на приговорот. Но доколку се исполнети условите, Заводот го известува подносителот на пријавата на индустриски дизајн дека против него е поднесен приговор и го информира за причините посочени во приговорот. Во наредните 60 дена по известувањето, тој мора да се изјасни во врска со тие причини, зашто доколку не се произнесе, тогаш Заводот ќе одлучи врз основа на наводите во приговорот. Кога подносителот на пријавата на индустриски дизајн сепак се изјасни, Заводот ќе оцени своеволно за оправданоста на приговорот споредувајќи ја веродостојноста на наводите во него и одговорот од подносителот.

Можни се два исходи. Во случаите кога Заводот процени дека приговорот е неоснован, донесува решение и се отфрла. Во другата ситуација, кога ќе утврди дека е издржан, ја одбива со решение пријавата на индустриски дизајн. И во обата случаи, решенијата се доставуваат и до подносителот на пријавата, како и до подносителот на приговорот.⁴²

Решение од Државниот завод за индустриска сопственост

Во ова решение, се уважил приговорот, изјавен против објавената пријава на индустриски дизајн, а се одбила пријавата на индустрискиот дизајн.

Во приговорот било наведено дека подносителот бил сопственик на индустрискиот дизајн, регистриран во Република Македонија и дека видно од фотографиите на индустрискиот дизајн во пријавата, истиот бил составен од елементи кои се наполно копирани од заштитениот дизајн. Потоа, се наведувало дека целокупниот

⁴² Поленак-Аќимовска М., Дабовиќ-Атанасовска Ј., Бучковски В., Пепељугоски В.,” Интелектуална сопственост I- Индустриска сопственост”, Правен факултет “Јустинијан Први”-Скопје, Скопје 2004

надворешниот изглед е потполно идентичен со заштитениот дизајн, користени се истисферични површини поставени на истото место, горното сферично ребро е напдно исто и по висината и по ширината, а лачниот конкавен дел којполека се спушта во долната зона идеално се поклопува, па ако сенаправела споредба на надворешните изгледи на двата дизајна, веднаш сегледало дека и по големина и по сферичните и лачните детали, подносителот на пријавата ја беше ископирал корнизата за заштитената завеса.Понатаму, навел дека подносителот на пријавата ја беше поднелпријавата за заштита на индустрискиот дизајн откако подносителот на приговоротподнел пријава до инспекциските органи кои беа извршилеувид во просториите на подносителот на пријавата и на лице место беа заплениле големаколичина на копираните корнизи, па поради направениот фалсификат,подносителот на приговорот бил принуден да бара од Пазарнатаинспекција да се запленаат и машините и алатите со кои се произведувалекорнизите, па со оглед да фалсификуваниот индустриски дизајн правелзабуна кај потрошувачите, а подносителот на приговорот трпел огромништети, предложил да се одбие пријавата.

Заводот, согласно член 157 став 3 од Законот, го повикалподносителот на пријавата во рок од 30 (триесет) дена од денот наприемот на повикот, да даде свој одговор, односно да се изјасни запричините наведени во приговорот.

Подносителот на пријавата, преку застапникот, воодговорот на приговорот навел дека неточни и неосновани се наводитена подносителот на приговорот дека двата дизајна биле идентични и декаоспоруваниот индустриски дизајнсе состоел оделементи кои се напдно копирани од веќе заштитениот дизајн идека нивниот целокупен надворешен дизајн е идентичен. Понатаму, навел дека со едноставна споредба на двата дизајни, очигледно билодека не само што не биле идентични, туку биле и различни во повеќеелементи, односно, оспоруваниот дизајн се состоелод шест комори, додека дизајнот на подносителот на приговорот од пет; формата накоморите била различна, а со самото тоа бил различен и надворешниот изгледна двете корнизи; дека оспоруваната корница била составена од полукружнасферична површина на горниот дел, која лачно се спуштала

вовдлабнатина преку втората комора и завршувала со сферно испапчувањена третата комора, а кај дизајнот на подносителот на приговорот лачнотоспуштање било двојно поголемо, одело преку втората и третата комора изавршувала со испапчување над четвртата комора, а кај оспоруваниот дизајн четвртата комора не била покриена со испапчување, туку со сосемарамна површина, а сите овие разлики го дефинирале надворешниот изглед на дизајнот и неговата форма, а со самото тоа и неговата новост, единственост и индивидуален карактер. Потоа, навел дека оспоруваната корница е составена од полукружно испапчување, кусолачно спуштање, полукружно испапчување, рамен дел, полукружно испапчување, рамен дел, полукружна завршница, а заштитената корница била составена од полукружно испапчување, долго лачноспуштање, рамен дел, полукружно испапчување, кус рамен дел, вдлабнување, полукружна завршница, па од опишаните елементи очигледна била разликата меѓу двете корници, особено што тие разлики го дефинираат надворешниот изглед на истите и нивната новост. Исто така, навел дека неосновани биле наводите на подносителот на приговорот дека подносителот на овој одговор, пријавата за заштита на индустрискиот дизајн ја беше поднел по направен инспекциски надзор и дека барал заштита на копија на веќе заштитена корница, особено ако се има во предвид фактот дека подносителот на овој одговор на приговор ја произведувал и извезувал корницата уште одамна, што зборува зане неговата долгогодишна работа, сериозност и немање намера за копирање, за што доставил докази за извозната документација на производот, па поради горенаведеното предложил, приговорот на подносителот да се одбие како неоснован, а да се признае правото на индустрискиот дизајн.

Имено, согласно член 133 став 1 точка 1, а во врска со став 2 точка 1 од Законот за индустриска сопственост, со право на индустриски дизајн не може да се заштити дизајн кој не е нов во смисла на членот 128 од Законот и со кој се повредуваат претходно стекнатите права на носителот на порано заштитено право, бидејќи според член 128, дизајнот се смета за нов ако идентичен дизајн не е станал достапен на јавноста пред денот на поднесување пријава за признавање на тој дизајн или ако е побарано право на првенство пред датумот на побараното првенство, или ако непостои порано поднесена пријава за признавање на идентичен

дизајн. Според член 129 од Законот, дизајнот има индивидуален карактер аковкупниот впечаток кој го остава на информираниот корисник серазликува од вкупниот впечаток кој на таквиот корисник го остава кој било дизајн кој и станал достапен на јавноста пред датумот на поднесувањето на пријавата.

При анализата на регистрираниот дизајн на корнизата на подносителот на приговорот со дизајнот на корнизата од објавената пријава, се забележувало дека тие по надворешниот изглед се многуслични, скоро идентични и не постои некоја битна разлика. Анализата покажувала дека и двата дизајна се составени од полукружна сверична површина на горниот дел, која е идентична кај двата дизајна, и поставена на исто место, потоа дел кој лачно се спуштал во долната зона до наредното лачно испаѓање, па и овој дел кај двете корнизи бил скоро идентичен, и завршува со полукружна површина која била многу слична, скоро идентична и кај двата дизајна. Кај оспорениот дизајн на корнизата помеѓу лачното испаѓање и полукружната завршна површина имало уште едно лачно испаѓање, кое го немало во дизајнот на подносителот на приговорот, но овој елемент, гледано во целина, немал влијание во однос на новоста на надворешниот изглед на оспорениот дизајн на корнизата. Гледајќи ги по надворешниот изглед, дизајнот на корнизата од објавената пријава бил многу сличен, скоро идентичен со регистрираниот дизајн на корнизата, што значи не бил нов и предподнесувањето на пријавата и беше бил достапен на јавноста, а со оглед на тоа дека и двата дизајна имаат иста намена, корнизата за завеса, можноста за доведување во заблуда на просечниот потрошувач била многу веројатна. Исто така, објавениот дизајн немал индивидуален карактер во смисла на член 129 од Законот, бидејќи вкупниот впечаток кој го оставал на информираниот корисник не се разликувал од вкупниот впечаток кој на корисникот го оставал дизајнот кој и станал достапен на јавноста, како во конкретниот случај. Заводот ги ценел наводите во одговорот на приговорот дека споредбата на двата дизајни очигледно било дека не само што не се идентични, туку биле и различни во повеќе елементи од нивниот надворешен изглед, кои разлики се битни бидејќи го дефинираат надворешниот изглед на дизајнот, а со самото тоа и неговата новост, единственост и индивидуалниот карактер, но истите ги сметал занеосновани од горенаведените причини. Исто така,

Заводот ги ценел и наводите во одговорот наприговорот дека подносителот на оспорениот дизајн ја произведувал и извезувал својата корница уште одамна, за што биле доставени и докази за извозната документација на производот ,но истите не ги зел во предвид бидејќи оддоставените докази не се гледало дека се работи за истиот дизајн на корницата, како во објавената пријава.

Против ова решение била дозволена тужба до Управниот суд на Република Македонија во рок од 30 дена од приемот на истото.

Македонија

Ако не е поднесен приговор во утврдениот рок или ако тој е одбиен, Заводот го повикува подносителот на пријавата во рок од 30 дена, од денот на приемот на известувањето да ја плати таксата за одржување за првите пет години на важењето на индустрискиот дизајн, трошоците за објавувањето на индустрискиот дизајн во гласилото на Заводот и трошоците за издавање исправа за индустриски дизајн.

Заводот донесува решение ако подносителот на пријавата ги плати сите трошоци и го запишува признаеното право во регистарот за индустриски дизајн. Во спротивно, се носи заклучок со кој ќе се отфрли пријавата. Датумот за упис на индустрискиот дизајн во регистар мора е ист со датумот на донесување на решението за признавање на индустрискиот дизајн, и од тогаш се стекнува самото право, а во самото решение се определува обемот на признаената заштита врз дизајнот, прикажан со усвоениот опис и приказ.

Во рок од 90 дена од запишувањето на индустрискиот дизајн во регистарот, се објавуваат податоците за индустрискиот дизајн во службеното гласило на Заводот “Гласник”. На носителот на индустриски дизајн Заводот му издава исправа

најдоцна во рок од шест месеци од датумот на донесување на решението за признавање на правото на индустриски дизајн.⁴³

Бугарија

Во Бугарија се дозволени две правни средства: жалба против решенија за престанување на постапката поради формални недостатоци (според чл.36 ст.4) и барање за поништување на регистрацијата. За жалбата се предвидува рок од 3 месеци по известување за решението, а барање е можно да се поднесе во целиот рок на дејство на регистрацијата, а потоа- само од тужен за поднесена тужба поради повреда на права.

Жалбата мора да содржи податоци за жалителот, податоци за пријавата и приговори против решението за одбивање. Се проверува дали рокот од 3 месеци е запазен и дали е платена такса.⁴⁴ Кога не е платена, а и да недостасува некој неопходен елемент од содржината, се известува жалителот да ја плати таксата, односно да ја уреди жалбата. Доколку се' уште останала пречката, жалбата се отфрла. Ако жалбата е неоснована се донесува решение за потврдување на решението за отфрлање на регистрацијата или за престанување на постапката. Кога жалбата е основана, решението се укинува и се донесува ново за регистрација или враќање на пријавата за повторно разгледување или за повторување на постапката. Тоа се донесува во рок од 3 месеци од поднесувањето или поправката на жалбата.

Барањето се поднесува во два примероци и мора да содржи податоци за барателот, податоци за правниот интерес на барателот, кога тоа е потребно да се докаже, мотивите за поништување на регистрацијата, како и докази, кога е неопходно. За секое барање се проверува дали е приложен документ за платена такса, а ако се утврди дека не е, му се остава рок на барателот од 1 месец да го отстрани недостатокот. Постапката престанува ако не е докажан правниот интерес, како и

⁴³ Поленак-Аќимовска М., Дабовиќ-Атанасовска Ј., Бучковски В., Пепељугоски В.,” Интелектуална сопственост I- Индустриска сопственост”, Правен факултет “Јустинијан Први”-Скопје, Скопје 2004

⁴⁴Закон за промишленија дизајн, Државен Весник бр.81, 1991 год.

покрај дополнителниот рок, се' уште не е платена таксата, зашто барањето веќе не е дозволено. Покрај тоа, се проверува и дали е уредно, односно дали ги содржи сите задолжителни податоци, и ако се оцени дека не е, се остава дополнителен рок од 1 месец, по кои ако се уреди, тоа се прифаќа, а ако останат недостатоците, постапката престанува.

По приемот на барањето, едниот примерок се испраќа на носителот на правото врз дизајнот и му се остава рок од 3 месеци за приговор. Кога барањето е неосновано, со решение се отфрла. Кога тоа е основано, се донесува решение за целосно или делумно поништување на регистрацијата. Во случаи на делумно поништување, издадената исправа за регистрација се заменува со нова. Заводот може да бара од страните дополнителни докази и материјали и за нив им се предвидува на спротивната страна едномесечен рок за изјаснување. Решенијата во врска со барањата за поништување се донесуваат во рок од 6 месеци, откако завршило собирањето на докази, од страна на претседателот на Патентниот завод или од неговиот заменик, овластен со писмена заповед.⁴⁵

Подносителот на пријава може да побара со поднесувањето на пријавата одложување за објавување на регистрацијата на дизајнот, ако тој биде регистриран, за рок од 30 месеци, сметајќи од датумот на поднесувањето на пријавата, односно од датумот на првенство. Барање за објавување на регистрацијата се поднесува од носителот на дизајнот најдоцна до 27-иот месец од датумот на поднесување на пријавата или датумот на првенство и потем се врши објавување на регистрацијата во официјалното гласило на Патентниот завод непосредно по истекувањето на 30 месечниот рок. Во објавата задолжително се напоменува дека пријавата содржела барање за одложување на објавувањето.

Регистрацијата на индустрискиот дизајн согласно Хашкиот договор

Според ЗИС, заштитата на индустриски дизајн во нашата држава може да се бара и преку Хашкиот договор за меѓународно депонирање на индустриски дизајн.

⁴⁵Закон за промишленија дизајн, Државен Весник бр.81, 1991 год.

Заштита се одвива во две насоки: од Република Северна Македонија спрема земјите-членки на Хашката унија и спротивно од странство, т.е. од земјите членки на Хашката унија спрема државава. Услов за тоа е претходна национална регистрација во земјата каде подносителот на меѓународната пријава има седиште или живеалиште.

Во ЗПД, регистрацијата на индустрискиот дизајн согласно Хашкиот договор е образложена во глава 4. Тука стои дека Патентниот завод врши испитување дали дизајнот одговара на дефиницијата на дизајн, истакната во истиов закон (чл.3), и дали не е исклучен од заштита според чл.11 (противречи на јавниот поредок или моралот, исклучиво одреден од техничките функции на производот, мора да е репродуциран во точен облик и димензии за да може производот во кој е содржан или на кој се применува дизајнот да биде механички поврзан со друг...) во рок од 6 месеци од датумот на објавување на меѓународната регистрација. Ако има причини за целосно или делумно одбивање се праќа соопштение до Меѓународниот уред на Светската организација за интелектуална сопственост, и во него се посочуваат мотивите и се остава можност за приговор според ЗПД. Исто така, физичко и правно лице, со живеалиште или седиште во Бугарија, можат да поднесат меѓународна пријава до Меѓународниот уред преку Патентниот завод, кој ја препраќа во рок од 1 месец по добивањето.⁴⁶

Важење на индустрискиот дизајн

Од гледна точка на рокот на дејство на регистрацијата на дизајнот, државите условно можат да се поделат во две групи. Во првата група влегуваат државите, во кои рокот на дејство на регистрацијата е фиксен период што по неговото истекување не може да биде обновен и продолжен на никаков начин, а самата регистрација го губи своето дејство и индустрискиот дизајн станува слободен за користење од секое заинтересирано лице на овие територии. Како правило, трошоците за регистрација во овие држави се еднократни и се плаќаат при нејзиното извршување, односно не се плаќаат годишни давачки за дејството на

⁴⁶Закон за промишленија дизајн, Државен Весник бр.81, 1991 год.

регистрацијата, како што е кај патентите за пронајдоци и кај корисните модели. Следствено на тоа, еднаш извршена и платена регистрација понатаму дејствува за целиот законски предвиден рок и отсуствува логиката таа да биде прекината поради финансиски причини. Во таа смисла тешко можат да се најдат економски или други причини за предвременно престанување на дејството на регистрацијата.

Кон втората група можат да се придодат оние држави, во чии законодавства е предвидена можност по истекувањето на првично предвидениот рок на дејство на регистрацијата, таа да се обнови за уште еден или за повеќе од еден период.⁴⁷ Кон оваа група држави спаѓаат и Македонија и Бугарија, каде по истекувањето на првичниот рок на регистрација од 5 години во Македонија и 10 години во Бугарија е можно нејзиното дејство да се продолжува за еден, два, три или четири периоди од по 5 години. И овде како кај првата група држави, трошоците се плаќаат само при извршување на регистрацијата и отсуствува неопходноста од плаќање на годишни такси за поддржувањето на дејството на регистрацијата. Меѓутоа, такса се наплаќа при секое обновување на регистрацијата. Целосното траење на заштитата на индустрискиот дизајн изнесува 25 години, што е во согласност со Хашкиот договор од 1925 година.

Обем на заштита и права кои произлегуваат

За индустрискиот дизајн е својствено тоа што од него произлегуваат и морални и материјални права.

Од моралните права најбитно е тоа што авторот, независно дали е подносител на пријавата или носител на правото, секогаш мора да биде наведен како автор на индустрискиот дизајн во сите јавни објавувања и документи. Ова се однесува и кога повеќе автори го створиле дизајнот, при што не се води сметка колкав бил придонесот на секој од авторите поединечно и сите мора да бидат наведени. Ова право не е можно да се пренесува.

⁴⁷ Борисов Б, Борисова В., “Интелектуална сопственост”, УНСС, Софија 2015

Исклучивите (материјални) права му овозможуваат на носителот на индустриски дизајн слободно да го користи истиот и да забрани трети лица да го користат индустрискиот дизајн без негова согласност. Под користење се подразбира посебно изработка, понуда, ставање на промет, извоз, увоз или користење на производот во кој дизајнот е содржан или на кој дизајнот е применет или складирање на таквите производи за определени цели. Ако носителот побарал објавата на индустрискиот дизајн да биде одложена, за време на траењето на тоа одложување носителот има право да спречи трети лица во преземање работи кои би значеле користење на индустрискиот дизајн, само ако тоа користење е резултат на копирање на индустрискиот дизајн. Исклучок претставува состојбата кога се изработени производи според индустрискиот дизајн и се употребени во конструкција или опрема на бродови, авиони или копнени возила кои припаѓаат на некоја од земјите на Париската унија или на СТО, кога тоа превозно средство привремено или случајно ќе се најде на територијата на Република Македонија, под услов вградениот производ да служи исклучиво за потребите на тоа превозно средство.

Пренесување со договор за лиценца

Македонија

Со договорот за лиценца давачот на лиценца се обврзува на стекнувачот на лиценца да му го отстапи во целост или делумно, правото на искористување на индустриски дизајн, а стекнувачот на лиценца се обврзува да му плати за тоа определен надомест. Со договорот за лиценца давачот може да се обврзе да му отстапи потенцијално право од пријава на модел и мостра на стекнувачот на лиценцата.

Основни карактеристики на договорот за лиценца се неговата алеаторност и трајност. Алеаторноста доаѓа од фактот што во моментот на склучување не е можно да се знае каков ќе биде економскиот ефект, односно ефектот на искористувањето на индустрискиот дизајн. Токму заради тоа, се претполага дека и договорот за лиценца не смее да се побива поради прекумерно оштетување. Трајноста се огледа при престанок на догоговоров. Траењето може да е определено

во самиот договор за лиценца, но ако тоа не се случи, тогаш тој престанува со отказ. Ретроактивното дејство на раскинувањето и поништувањето на договорот не е допуштено, туку нивното дејство важи само за иднина.⁴⁸

Писмената форма е задолжителна за договорот за лиценца и таа е суштествен елемент и клучен фактор за произведување на правно дејство. Според член 272 ст.5,6 и 7 од ЗИС, се нагласува и дека по барање на една од договорените страни се запишува во соодветен регистар кој се води во Заводот за индустриската сопственост, и ако не е запишан, не предизвикува правно дејство спрема трети лица.⁴⁹ Тоа значи дека стекнувачот на лиценцата, своето право го истакнува и заштитува спрема секое трето лице и давачот, ако некое од нив го повредува правото кое произлегува од договорот за лиценца.

Лиценцата за искористување на индустриски дизајн не може да биде склучена за време продолго од траењето на законската заштита на ова право.

Има два вида лиценци: исклучива и неисклучива. Неисклучива лиценца е тогаш кога давачот на лиценца користењето на правото од индустрискиот дизајн му го пренесува на повеќе лица. Меѓутоа, кај исклучивата лиценца се работи за конститутивно пренесувањето на правото на искористување на правото на индустриски дизајн, со обврска на давачот на лиценца истото право во ист обем да не го пренесува и на други лица за време на траењето на лиценцата, како и самиот тој, во тој временски период да се воздржи од неговото користење.

Исклучивата лиценца може да биде делумна, односно определени права од правото на индустриски дизајн да му бидат пренесени на едно лице, додека други права да му бидат пренесени на друго лице, или да ги задржи давачот на лиценца. Мешовит договор за лиценца е кога корисникот на лиценцата има исклучива лиценца на определена територија, а неисклучива на друга територија. Според критериумот на времето, лиценцата уште фигурира и како временски ограничена или временски неограничена. Според критериумот на територија е просторно

⁴⁸Дабовиќ-Атанасовска Ј., Пепељугоски В.,”Право на интелектуална сопственост”, Академик, 2012, Скопје

⁴⁹Закон за индустриска сопственост, Службен весник бр.47, 2002 год.

ограничена и просторно неограничена. Таа може да биде ограничена со произведување на определена количина на производи, а со оглед на начинот на употреба, може да постои производна и продажна лиценца.

Бугарија

Како право на индустриска сопственост, индустрискиот дизајн може да биде пренесен или лиценциран. Член 24 од ЗПД стипулира дека сите права изречени во овој закон се преносливи, освен ако таму не е поинаку предвидено. Па така, согласно член 25 од ЗПД, правото произлезено од претходно користење, може да се пренесува само со трговското претпријатие, во кое настанало. Располагањето или преносот преку лиценца се активности, кои мора да бидат потпишани и во пишана форма, за да се законски и да бидат регистрирани во Патентниот завод по плаќањето на пропишаната такса. Неуспехот да се регистрира не влијае врз законитоста на регистрацијата или врз преносот на правото, но истиот го прави неефективен против трета странка.

Барањето на стекнувачот на лиценца за впишување на договорот за лиценца во Државниот регистар за индустриски дизајн е придружено со резиме на договорот, кое содржи податоци за давачот на лиценцата, регистрацискиот број на дизајнот, условите на договорот и потписите и печатите на странките.

Член 26, став 2 од ЗПД дозволува доделување на исклучиви и неисклучиви лиценци. Ако не е поинаку договорено, лиценцата ќе се смета за неисклучива. Овој закон оневозможува присилни лиценци.

Во случај на заедничко авторство врз дизајнот, секој од авторите може да го употребува самостојно дизајнот, но нема право да располага или да отстапува права преку лиценца, без согласност од другите автори. Позитивното право

изискува пишана согласност на сите заеднички носители на правата, освен доколку поинаку не е договорено со договор.⁵⁰

Исклучок од повреда и ограничување на исклучивите права од индустриски дизајн

Прашањето е кога, ако се користи туѓ регистриран дизајн, тоа користење не се смета за повреда. Јасно е, дека во случај на поимот “искористување” се вклучуваат дејства, различни од дејствата, кои произлегуваат од правото на носителот на регистрираниот дизајн да го користи овој дизајн.

Вообичаено и најчесто во националните законодавства за индустриски дизајн се вклучуваат три исклучоци на користење на туѓ регистриран дизајн, без тоа да се смета за прекршок, а тие се засновани уште во Париската конвенција. Како последица на тоа, и во Македонија и во Бугарија се предвидуваат како исклучоци.

Првиот исклучок е поврзано со користење на туѓ регистриран дизајн, кога тоа се остварува за задоволување на личните потреби (а не за пазарни цели) или за експериментални и научни цели.

Вториот исклучок е кога дизајнот се користи за целите на образованието или пак се цитира, доколку со тие дејства не им се штети на интересите на носителот на правото и авторот на дизајнот и се во согласност со добрите деловни обичаи, при што во такви случаи се наведува изворникот

Овие два исклучоци се традиционални во однос на користење на објектите на интелектуална сопственост и имаат за цел да не се попречува процесот на истражување и образование, како и користење на дизајнот за домашни потреби. Во македонскиот закон се наброени во член 168, така што третиот исклучок е истакнат во претходниот член, додека во бугарскиот се неразделни.

⁵⁰ Каменова Ц. Стефанов С. Кавракова М. Деков Д., “Правна заштита на интелектуалната сопственост во Бугарија”, Пловдив, 2019

Третиот исклучок е оној за кој веќе говорев, односно тоа е користењето на дизајн во туѓи копнени, морски или воздушни транспортни средства, кои привремено или случајно навлегуваат во територијата на земјата во кои тој се служи исклучиво за нивните потреби, како и врз увоз на резервни делови и помошна опрема со цел нивно користење при ремонт на овие превозни средства, согласно чл.20 од ЗПД. Во случајов, исклучокот е поврзан со отсуство на дејства, кои доведуваат до добивање на заработка од регистрираниот дизајн.

Освен овие три традиционални исклучоци, секој национален закон може да предвиди и други случаи на дејства, поврзани со користење на туѓ регистриран дизајн, кои не се сметаат за повреда.⁵¹

Право по основ на претходно користење

Правото на претходно користење настанува кога едно лице во одреден момент поднесува пријава за регистрација на дизајн, а друго лице пред тоа да се случи, започнало совесно да го користи овој дизајн или ги извршило потребните подготвителни работи за тоа користење.⁵²

Таква ситуација е потполно реална и иако ретка, може да настане во практика. Обично таа се јавува кога постојат различни производители на еден и ист производ и особено кога дизајнот значително влијае за неговата успешна пазарна реализација. Не е исклучено производителите независно еден од друг да стигнат до еднакви дизајнерски решенија на производот. Меѓутоа, во зависност од својата пазарна политика, едниот производител започнува присвојување на дизајнот на начин што го чува во тајна и не го регистрира, а другиот, па макар и подоцна во времето, поднесува пријава за регистрација на истиот дизајн. Бидејќи првиот производител, иако го присвоил дизајнот, го извршил тоа во тајна и дизајнот не станал достапен на јавноста, регистрацијата ќе биде извршена на дизајнот на производителот, кој ја поднел пријавата. Сепак првиот производител, ако докаже

⁵¹ Борисов Б, Борисова В., “Интеллектуална сопственост”, УНСС, Софија 2015

⁵² Борисов Б, Борисова В., “Интеллектуална сопственост”, УНСС, Софија 2015

дека пред датумот на поднесување на пријавата од другото лице, совесно го користел дизајнот или ја извршил потребната подготовка за тоа, го добива правото да го користи во истиот обем и по тој датум.

Македонија

Членот 169 од ЗИС поблиску ја определува оваа појава на претходно користење. Имено, носителот на правото не може да се повика на исклучиви права спрема трето лице кое го користело истиот дизајн на производот пред денот на поднесувањето на пријавата во Заводот или пред стекнатото право на првенство, ако е побарано, под услов третото лице да го изработило производот без знаење за постоење на индустриски дизајн кој во тоа време не и бил достапен на јавноста.⁵³

Покрај тоа, трето лице не може да го користи дизајнот на начин кој ги преминува границите на редовни производствени дејности ниту пак да дава лиценца за користење на дизајнот, или пак да го пренесува правото на претходно користење освен ако тоа не се пренесува заедно со претпријатието или работилницата во кое е подготвено, односно започнало користењето на тој дизајн.

Бугарија

Во членот 23 на бугарскиот ЗПД е дадено следново дефинирање на претходното користење:” Лице, кое до датумот на поднесување на пријавата за регистрација на дизајнот совесно го користел дизајнот на територијата на Република Бугарија или извршило потребна подготовка за тоа, има право да го користи во истиот обем и по тој датум”. Согласно овој текст, и воопшто како правило, правото на претходно користење и статусот на претходниот корисник настануваат, ако постојат следниве услови:

- претходниот корисник треба да го користел дизајнот или да ги подготвил нужните услови за негово користење (пр. изработил конструктивно-технолошка документација, нарачал опрема и т.н.).

⁵³Закон за индустриска сопственост, Службен весник бр.47, 2002 год.

- користењето на дизајнот или подготвителните работи за неговото користење мора да се извршени од претходниот корисник пред моментот на поднесување на пријавата за регистрација на дизајнот од друго лице.

- претходниот корисник требало да дејствува совесно, во смисла дизајнот да е негова изработка, а не е резултат од индустриска шпионажа, злоупотреба со обезбедена информација и сл.

Ако овие услови се присутни, претходниот корисник се стекнува со право да продолжи да го користи дизајнот, независно дали за него е поднесена пријава и добиена регистрација од друго лице. Тоа користење сепак треба да се извршува, без да се зголемува неговиот обем, во смисла ако до моментот на поднесување на пријавата за регистрација претходниот корисник открил две технолошки линии со определен капацитет (или ги извршил соодветните претпоставки за нивното откривање), тој може да продолжи да ги користи тие две линии, меѓутоа без да го зголемува нивниот капацитет или да открива нова, трета технолошка линија.

Правото по основ на претходно користење може да се пренесува само со трговското друштво, во кое тоа настанало.⁵⁴

Фактот на претходното користење во повеќето држави се востановува од судот, така што заинтересираното лице да ја оствари целта поднесува тужба за востановување на претходното користење. Во Бугарија оваа тужба се разгледува од Софискиот градски суд.

Трпење на употреба

Оној кој е носител на порано признаен дизајн го губи правото да бара поништување на подоцна признаен индустриски дизајн врз основа на своето право на првенство или да забрани употреба на истиот или сличен на неговиот индустриски дизајн, ако во рок од пет години воопшто не приговарал и го трпел сето тоа, освен ако тој подоцна признаен индустриски дизајн е заштитен несовесно.

⁵⁴ Каменова Ц. Стефанов С. Кавракова М. Деков Д., “Правна заштита на интелектуалната сопственост во Бугарија”, Пловдив, 2019

Ова важи и за спротивната страна, односно носителот на подоцна признаениот индустриски дизајн нема право да му забрани на носителот на претходно признаениот дизајн да го употребува својот дизајн.⁵⁵

Исцрпување на правото

Членот 171 од ЗИС гласи:“ Носителот на правото на индустриски дизајн нема право да го забрани прометот на производи на кои е применет дизајнот ако тој самиот ги ставил на домашниот пазар или тие се ставени на пазарот со негово одобрение, освен ако дошло до промена на карактерот на дизајнот”.⁵⁶

Ова прашање е засегнато и во чл. 21 од ЗПД. Имено, таму вели дека носителот на правото врз дизајн не може да забрани користење на производи, наведени во регистрацијата, во кои е вклучен или кон кои е применет регистрираниот дизајн, кога производите се пуштени на пазарот на територијата на земјите-членки на Европската унија, односно на европскиот економски простор од него или со негова согласност.

Но, има можност носителот на правото врз дизајн да може да се спротивстави на наредните продажби, кога производите се променети или преправени.

Престанок на правото на индустриски дизајн

Македонија

Правото на индустриски дизајн, согласно ЗИС, престанува да важи:

- ако истече рокот на важење на индустрискиот дизајн
- врз основа на писмена изјава на носителот на правото со која се одрекува од правото на индустриски дизајн, и тоа наредниот ден од денот на поднесувањето до Заводот

⁵⁵Закон за индустриска сопственост, Службен весник бр.47, 2002 год.

⁵⁶Закон за индустриска сопственост, Службен весник бр.47, 2002 год.

- ако правното лице кое е носител на правото од индустриски дизајн престанало да работи- од денот на престанувањето, односно ако физичкото лице кое е носител на правото на индустриски дизајн умрело- со денот на смртта или ако исчезнато лице кое е носител на правото на индустриски дизајн е прогласено за умрено- со денот на правосилноста на решението, освен ако тоа право поминало врз правните следбеници на правното лице, односно врз наследниците на физичкото лице.

Престанувањето на траењето на правото на индустриски дизајн се запишува во регистарот за индустриски дизајн.⁵⁷

Бугарија

Дејството на регистрацијата престанува според чл. 27 од ЗПД со:⁵⁸

- истекување на рокот од 10 години, како и истекување на дополнителниот рок од три пати по 5 години, доколку тоа е побарано од носителот и таксите се платени

- откажување на носителот на правото од индустриски дизајн

- престанување на правното лице- носител на дизајн без правен следбеник.

Престанокот по овој основ се извршува по барање на кое-годе лице.

Со престанокот на дејството на регистрацијата се гасне и правото врз дизајнот.

Дизајн на заедницата

Дизајнот на Заедницата е дизајн, кој е регистриран во Заводот за хармонизација на внатрешниот пазар (за трговски марки и дизајн) при услови и во согласност со Регулацијата 6/2002/ЕС на Советот за дизајн на Заедницата, или нерегистриран дизајн, но станал достапен за јавноста. Пријавата за дизајн на Заедницата со утврден датум на поднесување, односно датум на првенство, се смета за редовно поднесена пријава на територијата на Република Бугарија. Патентниот завод е

⁵⁷Закон за индустриска сопственост, Службен весник бр.47, 2002 год.

⁵⁸Закон за промишленија дизајн, Државен Весник бр.81, 1991 год.

централна институција за индустриска сопственост. Претседателот на Патентниот завод издава сертификат за запишување на застапници за индустриска сопственост пред Заводот за хармонизација на внатрешниот пазар и ги презема неопходните дејства за тоа, во согласност со барањата на Регулативата.

Пријавата за регистрација на индустриски дизајн на Заедницата треба да содржи: барање за регистрација; податоци за идентификација на подносителот; и приказ на дизајнот, кој е подобен за размножување. Меѓутоа, ако е предметот на пријавата дводимензионилен дизајн, а пријавата содржи барање за одложување на пријавата, приказот на дизајнот може да се замени со примерок од производот. Пријавата на дизајнот исто содржи и ознака на производот во кој дизајнот се планира да се вгради или на кого дизајнот ќе се применува. Покрај ова пријавата може да содржи: опис за поблиску објаснување на приказот или примерокот; барање за одложување на објавата на регистрацијата; податоци за застапник, ако подносителот на пријавата го именувал; класификација на производот со означување на класата, во кој дизајнот ќе се вгради или примени; податоци за авторот или авторите или изјава под одговорност на подносителот на пријавата дека авторот (или авторите на дизајнот) се одрекува од правото да биде наведен.

Пријавата за регистрација на дизајн на Заедницата се поднесува директно во Заводот за хармонизација на внатрешниот пазар или преку Патентниот завод. Кога е поднесена во Патентниот завод, таа треба да е придружена со документ за платена такса за нејзиното препраќање. Патентниот завод ја праќа пријавата на Заводот за хармонизација на внатрешниот пазар во рок од две недели од добивањето на пријавата.⁵⁹

Во случаи кога тужби и мерки, поврзани со заштита од повреди на дизајнот на Заедницата, се поднесуваат и бараат во Република Бугарија, се применува бугарското законодавство, доколку во Регулативата не е предвидено нешто друго. Тужбите се разгледуваат од Софискиот градски суд како прва инстанца и на

⁵⁹Закон за промишленија дизајн, Државен Весник бр.81, 1991 год.

Софискиот апелационен суд како втора инстанца, кои се судови за дизајн на Заедницата во смисла на Регулативата.

Повреда на регистрираниот дизајн⁶⁰

Македонија

Граѓанскоправната заштита се користи за заштита од неовластено користење, неовластено располагање и имитирање на заштитените права врз индустрискиот дизајн. Со тужбата, носителот на правото бара надомест на штета, забрана за натамошно вршење на повредите и јавно објавување на пресудата на трошок на тужениот, а самата постапка е итна. Казненоправната заштита се користи за потешки повреди, а санкциите се содржани во Кривичниот законик и во самиот Закон за индустриска сопственост. Според вториот извор, казните се парични. Управноправната заштита се употребува во постапката за стекнување и заштита на правото врз индустриски дизајн. Државниот завод за заштита на индустриската сопственост во управната постапка решава во прв степен. Во втор степен решава комисија составена од експерти од оваа материја. По добивањето на второстепената одлука може да се поведе управен спор пред Врховниот суд.

Како повреда на пријавените и признаените права уредени во ЗИС се смета секое неовластено: користење, располагање, ограничување, имитирање, асоцијација и вознемирување. Лицето чиешто право е повредено покрај надомест на штета, со тужба може да бара судот да му наложи на лицето кое ги повредило неговите права:

- да се воздржи од понатамошна повреда
- да му ги одземе и уништи производите кои се произведени или ставени во промет со кои се врши повредата на правото

⁶⁰ Поленак-Аќимовска М., Дабовиќ-Атанасовска Ј., Бучковски В., Пепељугоски В.,” Интелектуална сопственост I- Индустриска сопственост”, Правен факултет “Јустинијан Први”-Скопје, Скопје 2004

- да бара доставување на документацијата и податоците од лицето кое го повредило правото (носителот да има податоци кое друго лице да тужи, но и да може да ја конкретизира штетата)

- да се објави пресудата со која се утврдува повредата во средствата за јавно информирање на трошок на тужениот

Како повреда на моралното право се смета доколку авторот на индустрискиот дизајн не е назначен во пријавите и исправите кои се однесуваат на дизајнот. Судот може да му досуди на авторот да му се исплати соодветен надомест за претрпената повреда на неговата личност, чест и углед, односно за неимотна штета. Меѓутоа, за да постои основа за вакво барање, потребна е причинско-последнична врска дека дејството е направено од сторителот намерно или од небрежност и дека степенот на повредата и нејзиното траење ја оправдуваат материјалната сатисфакција за повредата на материјалното право. Паричен надомест за нематеријална штета може да се бара, независно од постоењето на имотната штета.

Подносителите на тужба можат да бидат: подносителот на пријавата, носителот на правото и стекнувачот на исклучивата лиценца. Согласно ЗИС, постапката за повреда на правото од индустриски дизајн, судот може да ја прекине до донесувањето решение за признавање на соодветното право од Заводот. Ова се случува доколку судот се сомнева дека Заводот може да го признае правото и на тужениот, односно да не го признае правото на тужителот.

Постојат неколку видови тужби и тоа: деклараторна тужба (за утврдување), тужба за осуда на чинидба (сторување) или кондемпнаторна, тужба за надомест на штета, државинска заштита и преобразувачка тужба.

- тужба за престанок на вршење на дејства со кои се врши повредата на правото врз индустрискиот дизајн- се поднесува за да се забрани натамошното вршење на повредата. Со тужбата не се докажува вината на сторителот, туку само постоење на штетното дејство, од причина што целта не е да се добие надомест на штета, ами да се спречи вршењето на дејството. Нејзиниот ефект е да дејствува превентивно.

- тужба за отстранување на состојбата создадена со повредата- ја дополнува тужбата со која се бара забрана за натамошно вршење на повредата, но може да се поднесе и како самостојна, посебна тужба. Оваа тужба има за цел да ја отстрани и самата можност за вршење на делото. Со тужбата може да се бара и уништување на се' што овозможило вршење на повредата. Тужителот не е должен да ја докажува вината на тужениот. Имено, состојбата создадена со повредата чие отстранување се бара е последица на извршено дело и тужениот одговара според начелото на каузалитет.

- тужба за поврат на правно неосновано осиромашениот (збогатениот)- кога некоја имотна вредност ќе премине од имот на едно лице во имот на друго лице, а за тоа не постои или престанала да постои правната основа која тоа ќе го оправда.

- преобразувачка тужба- оваа тужба се состои од барањето судот да донесе пресуда во корист на тужителот и да ја измени, односно да ја преобрази постојната состојба. Може да се бара измена на одредена состојба во врска со одредено право кое е повредено. Имено, може да се бара поништување или раскинување на договорот склучен во врска со правото врз индустрискиот дизајн.

Тужбата за повредата на правата од ЗИС може да се понесе во рок од три години од денот кога тужителот дознал за повредата и сторителот (субјективен рок), а најдоцна во рок од пет години од сторената повреда (објективен рок).

Граѓанската казна е новина во нашиот систем. Бидејќи е воведена и во ТРИПС, сите земји-членки на СТО мора да ја прифатат. При повреда на правата стекнати врз основа на ЗИС, ако правата се повредени со намера или крајна небрежност, носителот на правото може да побара исплата на вообичаениот надомест зголемен за 200%, независно дали поради повредата претрпел имотна штета во тој износ.

Бугарија

Како правило за повреда се смета секое користење на регистриран дизајн од лице, кое не добило за таа цел овластување од носителот на регистрираниот дизајн. Под користење се подразбира извршување на кое и да е, на неколку или сите дејства,

кои го сочинуваат опфатот на поимот “користење”.Сторителот може да понесе административна санкција, која вообичаено се определува во самиот национален закон за индустриски дизајн, или да е тужен по линија на граѓанскоправната заштита.

Обично како административна санкција се предвидува глоба во определен износ, така што производите се одземаат во полза на државата, независно чија сопственост се, и се уништуваат. Фактот за постоење на прекршокот се утврдува со акт од надлежно лице на патентниот завод, а самите казни одредби се издаваат од претседателот на Заводот.

При постоење на повреда преку системот на граѓанскоправна заштита може да се поднесе тужба за повреда. Лицето, кое е овластено да поднесе тужба, вообичаено е носителот на регистрираниот дизајн или стекнувачот на лиценца на тој дизајн, ако е во важност договор за лиценца и во зависност од неговите клаузули. Тужбите можат да бидат следни:

- тужба за утврдување на фактите на повреда- оваа тужба е утврдувачка и нејзината цел е да го утврди фактот на повреда. Економска смисла за носителот на регистрираниот дизајн ќе има само ако, освен што ќе се утврди повреда, тој ќе добие и надомест на штета за претрпените штети и испуштената корист, како истовремено со тоа да престане и дејството со кое се причинила повредата. Затоа оваа тужба не се поднесува самостојно, туку заедно со другите две тужби: тужба за отстранување на состојбата создадена од сторителот; и тужба за надомест на штета за претрпените штети и испуштената корист.

- тужба за отстранување на состојбата создадена од сторителот- тоа е осудувачка тужба, така што предметот на тужбата е забранување или запирање на недозволеното користење.

- тужба за надомест на штета- оваа тужба е исто така осудувачка, така што предметот на тужбата е надоместот на штета. Тој може да се бара за: имотни штети (во вид на реални загуби), морални штети и испуштена корист.

БПД дава можност со поднесување на погоре споменатите тужби заеднички да се побара и: одземање и уништување на производите како предмет на повредата; и одземање и уништување на средствата, со кои е извршена повредата ако постои умисла во дејствата на сторителот.

Ако треба да се поедностави досега кажаното, во светската практика за оваа област, како и во Бугарија, на сторителите на повреда на правото врз регистрираниот дизајн можат да му се изречат следниве санкции:⁶¹

- запирање на протиправните дејства
- конфискација на производството, произведено со повреда на правото
- преработување или уништување на производството, произведено со повреда на правото
- уништување на приборот или средствата, со кои е извршена повредата
- демонтирање на приборот или средствата, со кои е извршена повредата
- компензација за нанесените материјални штети
- компензација за нанесените морални штети
- компензација за испуштената корист

Членот 1726, став 1 од Казнениот Законик исто ја покрива повредата на дизајнот која што повлекува кривична одговорност и за тоа сторителот добива казна затвор до најмногу пет години и глоба од најмногу 5000 лева.

Посебни форми и видови на заштита

Традиционални дизајни- оваа област на изразите на фолклорот често се набљудува како јавен домен од страна на законите во областа на интелектуалната сопственост и е невозможно како таква да се заштити. Сепак, се остава простор за современи адаптации и толкувања на традиционалните дизајни од страна на поединци, така

⁶¹ Борисов Б, Борисова В., “Интелектуална сопственост”, УНСС, Софија 2015

што се вметнуваат нови елементи кои ги правата доволни оригинални и нови за заштита како индустриски дизајн. Меѓутоа, овие дизајни засега се регистрираат само во неколку држави и не е широко распространето нивното признавање.⁶²

Нерегистрирани дизајни- веќе спомената можност за ограничена заштита на индустриски дизајн во вид на нерегистриран дизајн, и со тоа се добива заштита во период од три години од датумот кога дизајнот станал достапен за јавноста во ЕУ. Ако се посакува подолготрајна заштита, дизајнот ќе мора да се регистрира. Европската унија води смета за интересите на компаниите, па ги ослободува од напрегањата и трошоците за регистрирање дизајни кои се вградени врз производи, воопшто нетестирани на пазарот и со неизвесна судбина. Покрај нив, нерегистрираниот дизајн е погоден и за оние дизајни чишто животен век е краткотраен, особено во модната индустрија.

Заштита на дизајни преку авторско право- некои држави дозволуваат алтернативи за заштита на индустрискиот дизајн и еклатантен пример за тоа е заштитата преку авторското право. Тоа главно обезбедува ексклузивни права за книжевни или уметнички дела. Со обзир на тоа дека некои дизајни, во дадени држави, можат да се сметаат за дела на уметноста или применетата уметност, во таквите случаи се применува заштитата на авторското право врз нив.

Заштита на дизајни како трговска марка- во некои земји се заштитува индустрискиот дизајн во облик на тродимензионална марка. За вакво нешто станува збор кога формата на производот или неговото пакување станал својственост на производите изработени од определено претпријатие.

Нелојална конкуренција- дизајн може да биде заштитен од дејства на безобразно имитирање и дејства кои може да предизвикаат забуна, копирање, злоупотреба на угледот на трети лица и сл. Треба да се истакне дека заштитата врз база на прописите против нелојална конкуренција е општо послаба, а повредата мошне тешко може да се докаже.

⁶² Дабовиќ-Атанасовска Ј., Здравева Н., Гавриловиќ Н., “Основи на правото на интелектуална сопственост”, Правен факултет “Јустинијан Први”- Скопје, Скопје 2011

Дизајн на фирма

Доколку основната примена и истовремено со тоа носител на дизајнот е фирмата, логично е да ги разгледаме и другите форми на појава на дизајнот, кои го составуваат општиот поим, дизајн на фирмата.

Во рамките на една фирма дизајнот може да се групира основно во три области или, кажано на поинаков начин, има три основни форми на манифестација:⁶³

- како дизајн на производството на фирмата
- како дизајн на ентериерот и на екстериерот на фирмата
- како дизајн на визуелно-комуникациските средства на фирмата

Основни елементи на дизајнот на фирмата

Неспорно е дека дизајнот на производ е водечки облик на појава на индустрискиот дизајн и неговото основно поле на примена. Во секојдневието човекот е опкружен од производи и секое од нив поседува определена надворешна форма. Основните елементи на дизајнот на производот се:⁶⁴

а. Обликот на производот- треба да се разгледува во најширока смисла толкувањето на овој поим, вклучително и како пакување на производот. Во оваа смисла, секој производ има форма и имено тоа е еден од основните елементи на дизајнот на производот, кој наметнува гранична линија меѓу производи што имаат вредност на уметничко дело, и оние наменети за масовниот потрошувач од сериското машинско производство. Формата е во суштина основниот пренесувач на дизајнот во тродимензионалните производи.

б. Бојата- во природата има 3 основни бои (црвена, жолта и сина) и плус 2 неутрални (бела и црна), но можните комбинации и нианси се милиони. Бојата има исклучителна симболика во очите на потрошувачите кај различните народи и секој

⁶³ Борисов Б, Борисова В., “Интелектуална сопственост”, УНСС, Софија 2015

⁶⁴ Борисов Б, Борисова В., “Интелектуална сопственост”, УНСС, Софија 2015

од нив предизвикува разни асоцијации во неговата свест. Така на пример, црно се смета како боја на луксуз, синото на водството, црвеното на величенственост и тн.

в. Материјал- тоа е повеќе технички, отколку дизајнерски проблем, но не може пример да се спореди влијанието на едно прекрасно обликувано пакување на скап производ, изработено од груба амбалажна харија, со таква изработена од квалитетна или луксузна хартија. Така што материјалот по природен начин станува елемент на дизајнерското решение

г. Графички дизајн- кон овој елемент се однесуваат цртежите врз производот, употребените фонтови за натписи и ознаки, оригиналните графички знаци, пиктограми и сл.

д. Декоративни елементи- тоа се разни орнаменти, апликации и други производни декорации

Секое дизајнерско решение претставува единство од функционалност, естетика и симболика. Функционалност на дизајнот е поврзана со ергономичност на производот, удобност при неговата употреба и поддржување. Естетиката на дизајнот е поврзана со привлечниот надворешен изглед на производот. Самото восприемање на корисникот би можело да се дефинира во врска со секоја една точка меѓу: убаво-грдо. Симболиката на дизајнот е во директна врска со идентификација на фирмата и асоцијациите за квалитет, доверливост и други кориснички параметри за производот кои произлегуваат од таа идентификација. Кај дизајнот на алиштата како “Версаче”, “Армани” и др. водечки елементи е симболиката, кај машините, полуфабрикатите, суровините и материјалите е функционалноста. Кај намирниците, дизајнот треба да е оптимална комбинација на функционалност, естетика и симболика, така што еден од овие елементи врши влијание врз мотивацијата на потрошувачот за купување.

Определување на проблемот за дизајн на пакувањето бара однапред да се диференцираат производите во три групи:⁶⁵

⁶⁵ Борисов Б, Борисова В., “Интелектуална сопственост”, УНСС, Софија 2015

- во првата се вклучуваат производите, кај кои пакувањето извршува главно функции за чување и транспортирање, но не е поврзано и е без значење кај нивната пазарна реализација. Тоа се производите, чиј облик во голем степен е функција и произлегува од својата конструктивна суштина и функционална намена. Кон оваа група се однесуваат сите производи од родот на апарати за домаќинството, машините, мебелот и др. Кај нив, дизајнот е приложен кон нивниот вроден облик на постоење, дури може да се каже дека дизајнот е приложен кон самиот производ, а пакувањето е поврзано не со естетското влијание кај пазарната реализација, туку пред се', често и единствено- со неговото транспортирање и чување.

- втората група вклучува производи, кај кои дизајнот на производот и дизајнот на пакувањето можат да се разгледаат како два, макар и поврзани, но релативно самостојни објекти, кон кои е применет индустриски дизајн. Дизајнот на производот е водечки при пазарна реализација во споредба со дизајнот на пакувањето во кое се продаваат. Пакувањето нема самостојна пазарна реализација. Но, неговиот дизајн е нераскинливо поврзан со степенот на дизајн на производот и треба да му соодветствува. Вакви производи се пенкалата, часовници, запалки, луксузна козметика и сл.

- третата група производи се оние кои немаат сопствена стална форма на постоење и следствено, самите тие не се објект на дизајнерско решение. Такви производи се течностите (пијалоци-вина, сокови и тн.), рефус стоки (шеќер, зрнести храни, сол и др.), фармацевски или козметички кремове, пасти и тн. Имено кај производите од оваа група од суштинско значење е дизајнот на пакувањето, доколку дизајн во случајов се приложува не во однос на производите како такви, туку кон нивното пакување. Пакувањето е формата под која таквите производи егзистираат и се предлагаат на пазарот, така што дизајнот на пакувањето веќе станува пазарен фактор.

Елементи на пакувањето

Самото пакување на производот е сложен објект и може да вклучува три релативно самостојни компоненти: обвивка на производот, етикета и ознака.

Обвивката може да се состои од три елементи: непосредно пакување, дополнително пакување, и пакување за чување и транспортирање. Непосредна обвивка е пример дизајнот на шишето за течности (на after shave, тоалетна вода и сл.), дизајнот на тубите за паста за заби и тн. Ова пакување е типичен објект на регистрација како индустриски дизајн. Дополнителното пакување е вториот “кат” на непосредното пакување на производот и обично го прекрива. Типичен пример се луксузните кутии, во кои се ставаат шишињата со скапи пијалоци, како и кутиите за туби за паста за заби и др. Не е поврзано со употребата на производот, туку со неговото естетско влијание врз муштериите, а може да биде и самостоен објект на регистрација како индустриски дизајн. Ако воопшто е вграден дизајн во пакувањето за чување и транспортирање, тоа е направено од функционална гледна точка и значително помалку како естетика и симболика на дизајнерското решение.

Етикетата е вториот елемент на пакувањето на производот. Најчесто се поставува врз самиот производ или врз непосредното пакување. Минималната информација која ја содржи етикетата, е трговската марка на производителот или на производот и други податоци кои се важни за разликување. Нејзини составни делови се бојата и графичкото обликување, вклучително и употребените фонтови и тн. Етикетата може да биде и самостоен објект на регистрација како индустриски дизајн.

Ознаката ги опфаќа сите идентификациски податоци, кои се однесуваат на производителот, трговецот или корисничките параметри на производот. Таа вообичаено ги нема неопходните својства за самостоен објект на регистрација како индустриски дизајн.⁶⁶

Дизајн и корисност на производот

Дизајнот на производот може да нема врска со корисноста на производот, но може да испоставува сериозно влијание врз неа. Во оваа смисла диференцираме два

⁶⁶ Борисов Б, Борисова В., “Интеллектуална сопственост”, УНСС, Софија 2015

вида индустриски дизајн: дизајн кој не влијае и дизајн кој влијае врз корисноста на производот.⁶⁷

Дизајнот кој не влијае не е поврзан со корисноста, туку само со неговата естетика и привлечност за потрошувачот и со неговата способност да ја стимулира мотивацијата за купување. Така, кај два конкурентски производи со еднаква корисност ќе биди попродаван оној, кој има подобар дизајн. Типичен пример во овој правец се производите на текстилната и трикотажната индустрија, каде при еднакви критериуми на корисност на производот (цврстина, обезбедување топлина, удобност и тн.), пресуден елемент за нивната пазарна реализација станува дизајнерското решение во вид на распоред на бои, дезен, шарка, слика и сл.

Кај некои производи, дизајнерското обликување е непосредно поврзано и испоставува влијание врз степенот на нивната корисност. Најтипичен пример е протекторното цртање на автомобилските гуми, чија заштита се остварува со регистрација како индустриски дизајн. Во случајов, еден од клучните елементи на корисноста на автомобилската гума (покрај нејзината цврстина, еластичност, доверливост и др.) е протекторната шарка на грајферите, која обезбедува неопходен стисок на гумата со патниот асфалт. Секоја промена во конфигурацијата на шарките, односно промена во дизајнот ,значи и промена во корисноста на производот. Напореден е примерот со дизајнна многу инструменти и др. Кај овој вид индустриски дизајн, водечки елемент е неговата функционалност.

Дизајн на ентериерот на фирмата

Дизајнот на ентериерот на фирмата е поврзан со внатрешно просторното решение на производната и непроизводната средина.

Дизајнот на производната средина треба да се разбира во наширока смисла и вклучува секое место, каде се остварува работна дејност независно од нејзиниот карактер. Тој во себе е сочинет од два елементи: дизајн на средствата за производство и дизајн на производни површини. Од своја страна дизајнот на производните површини претставува севкупност од архитектурно-просторно

⁶⁷ Борисов Б, Борисова В., “Интелектуална сопственост”, УНСС, Софија 2015

решение на три елементи: дизајн на работната средина, дизајн на работното место и дизајн на внатрешните патишта на фирмите, поврзани со посебните работни места и посебните производни површини.

Дизајнот на средствата за производство, кои се употребуваат во фирмата, е изработен и приложен дизајн на производ не од производната средина, туку од фирмата која ги произвела. По секоја веројатност, производителот на средствата за производство, пред да ги изнесе на пазарот, го регистрирал нивниот индустриски дизајн и е негов носител. Во таа смисла, корисниците на средствата за производство кај формирањето на дизајн на својата производна средина можат само да го избираат најсоодветниот дизајн за таа цел кој постои на пазарот на овие средства за производство. Меѓутоа, треба да се предвидат и можностите за посебна нарачка и однапред покренати барања кон дизајнот (пр.боја) на машините, опремата и сл.

Но, така не стојат работите кога во прашање е дизајнот на работната средина и работното место. Тука постојат низа на можности за целосно самостојни дизајнерски решенија, кои следствено можат да бидат самостојни или сложени објекти на регистрација на индустриски дизајн.

Зградите кои имаат непроизводни функции по правило се зградите за одмор, разонода, хранење, хигиенски простории и тн. Суштинско е што дизајнот на ентериерот на непроизводната средина треба да комуницира со дизајнот на ентериерот на производната средина, да е во усогласеност и хармонија со него, така што да создава чувство на удобност и поволни естетски и емоционални перцепции во текот на целото време на престојување во фирмата.

Дизајн на екстериерот на фирмата

Дизајнот на екстериерот е поврзан со дизајнот на зградите на фирмата и дизајнот на околната средина на тие згради.

Дизајнот на зградите на фирмата (бизнис згради, трговски центри, хотели) обично ретко се регистрира како индустриски дизајн и се заштитува почесто во различните држави како архитектонско дело преку законите за авторското право.

Дизајнот на околната средина на зградите на фирмата вклучува обликување на пејсажот во вид на парк, градини, алеи, откриени спортски справи, клупи, паркинзи за вработени и паркинзи за гости, павилјони, водни пространства, декоративно зеленило и др. Во овој вид дизајн се создаваат многу решенија, кои имаат потенцијал да бидат самостоен објект на регистрација како индустриски дизајн.

Дизајн на визуелно-комуникативни средства на фирмата

За фирми што работат во областа на услугите, каде производот има нематеријален карактер и отсуствува дизајнот на производот, дизајнот на визуелно-комуникативните средства напоредно со квалитетот на услугата се претвора во основен фактор на дејство врз потрошувачката мотивација за купување.⁶⁸

Дизајнот на симболиката на фирмата е поврзан со изработувањето на трговската марка, знак, лого, архитектура на фонот на фирмата, употребениот стил или комбинација од стилови на фонот, бои или распоред на бои, знаме и други симболи. Еднаш изработена и прифатена, симболиката на фирмата во целост или одделни симболи наоѓаат одраз врз сите останати визуелно-комуникативни средства и се претвораат во главен носител на идентификацијата на фирмата.

Често среќавана појава е фирма, особено таква со освоено авторитет во својата област, да издава специјализирани периодични списанија, таблоиди или весници. Тие изданија исто се предмет на дизајн во контекст на стилот на дизајнот на фирмата. Многу од нив можат да најдат своја заштита преку регистрацијата како индустриски дизајн.

Во рекламните материјали обично се реализира целата симболика на фирмата. Рекламните материјали како што можат да бидат во вид на масмедиуми (весници, видео записи), на билборди или на друг начин, така можат и во вид на сопствени

⁶⁸ Борисов Б, Борисова В., “Интелектуална сопственост”, УНСС, Софија 2015

рекламни материјали, како рекламни брошури, каталози, производни листи, летоци, купони за нарачка и др.

Дизајн на бизнис документација и материјали за бизнис кореспонденција е дизајн на обрасците за допис, на коверти за писма, на насловната страница на факс-пораките, на бизнис извештаите, на различните формулари за пополнување или за одговор, на фактури, визит-карти и тн.

Особено е карактеристично употребувањето на облека на фирмата во современиот свет, почнувајќи од автокомпаниите и завршувајќи до синцирите на ресторани за брза исхрана. Како правило, облеката на фирмата ги содржи главните елементи и е поврзана со симболиката на таа фирма, како особена боја, марката и др. Дизајнот на облеката треба да сообразува со позицијата на вработениот и со својството на неговата работа. Различни дизајни на униформи имаат раководните кадри, административните службеници, помошниот персонал и др. Облеката на фирмата со нејзините својствени елементи на модел, распоред на бои, дезен, апликации и сл. е типичен објект на регистрација како индустриски дизајн.

Под транспортни средства на фирмата во една стандардна варијанта ги разбираме автомобилскиот парк на фирмата, внатрешните транспортни средства (електро и мотокарите) како и други средства, како контејнери и сл. Дизајнот на фирмата на транспортните средства, се реализира според два начини: преку употребување на определена марка, модел или вид на транспортно средство; и преку означување на употребеното транспортно средство со елементите на симболиката на фирмата (марка, боја, фонт и тн.). Дејноста на редица фирми е поврзана главно со користење на транспортни средства (фирми за превоз со автобуси, камиони, авиони и сл.). Еклатантен пример за дизајн на фирма на транспортните средства е моделот со односното надворешно фарбање на возилата, користено од DHL, Coca-Cola, поштенските служби и др. специјализирани фирми.

Судска практика

Во продолжение ќе приложам неколку изреки на пресуди во кои е утврдена повреда на правото на индустриски дизајн, издвоени од судската практика.

Пресуда 1

Судот го усвоил тужбеното барање на тужителот INDUSTRIAL CARROCERA ARBUCIENSE S.A. од Шпанија за повреда од страна на Друштвото за производство, трговија и услуги ИНДЦАР ДОО Скопје и Ангел Антонио Цастилло Родригез од Скопје, врз заштитениот индустриски дизајн на тужителот. Тој бил заштитен преку Светската организација за индустриска сопственост под регистарски број DM/074255.

Со пресудата се забранило првотуженото Друштво за производство, трговија и услуги ИНДЦАР ДОО Скопје да го користи овој индустриски дизајн и да нуди, произведува и пушта во промет возила, каросерии, школки кои се идентични со заштитениот индустриски дизајн на тужителот, како и да нуди, произведува и пушта во промет возила, каросерии, школки во кои е имплементиран, применет или се содржи истиот, како и на друг начин да го вознемирува, односно повредува правото на тужителот.

На второтужениот Ангел Антонио Цастилло Родригез му било забрането да го користи индустрискиот дизајн и да нуди возила на меѓународни и домашни саеми на возила, кои се произведени согласно заштитениот индустриски дизајн или каде е имплементиран, применет или се содржи тој дизајн, како и на друг начин да го вознемирува правото на тужителот и да на било кој начин овозможи повреда на индустрискиот дизајн од страна на правно лице, каде е основач или управител.

Тужените се задолжиле солидарно да ја објават пресудава, како и правосилната делумна пресуда во дневниот весник Вечер во рок од осум дена од правосилноста на пресудата. Покрај тоа, тие биле обрзани да му ги надоместат на тужителот парничните трошоци во рок од 80 дена од правосилноста на пресудата.

Се смета дека оваа пресуда е делумна, зашто поголемото барање на тужителот за надомест на парничните трошоци за разликата од предјавените трошоци, се одбило како неосновано.

Пресуда 2

Тужбеното барање на тужителот Друштво за производство, трговија и услуги МЕДИА ДООЕЛ експорт-импорт Скопје се усвоило.

Се утврдило дека тужениот го повредил правото на индустриски дизајнШИШЕ со регистарски број 00410и му се забранилода произведува, пушта во промет, користи, рекламира, дистрибуира и продава производи кои госодржат заштитениот индустриски дизајн или да го имитира тој индустриски дизајн, како и да складира таков производ за наведените цели.

Судот го задолжил тужениот по правосилноста на пресудата да ја објави на својтрошок пресудата во дневниот печат и тоа во весникот „Дневник“ на прва страна ипред дневникот во 19,00 часот на А1 Телевизија.

Се задолжил тужениот да му ги надомести на тужителот,трошоците напостапката, во рок од осум дена по приемот на пресудата.

Пресуда 3

Се уважило тужбеното барање на тужителот Bayerisghe Motoren Werke Aktiengesellschaft (BMW) -Бајерише Моторен Верке Актиенгезелшафт -Минхен - Германија (Баварска Моторна Индустрија-Ограничена Одговорност – Минхен-Германија),

Се утврдило дека стоката содржана од 8.500 парчиња запалки со ознака направа од интелектуална сопственост на (BMW) која тужениот на ден 09.07.2010 годинаја пријавил за увоз во Република Македонија пред царинската испостава Куманово, содржи ознака која ги повредува правата одинтелектуална сопственост на тужителот.

Согласно чл. 11 од Законот за царински мерки за заштита на права од интелектуална сопственост под царински надзор стоката требало да се уништи.

Тужениот на негов трошок морало пресудата да ја објави во дневниот весник Вечер и на вечерниот дневник наНационалната МТВ телевизија. Покрај тоа, тој се

задолжил да му ги надомести трошоците по постапка на тужителот во рок од осум дена од приемот на пресудата.

Бугарија

Пресуда донесена од Врховниот касационен суд

Постапката била започната по приватна жалба на “Маг инвест груп” од Пловдив, против пресудата на Софискиот апелационен суд, со која било дозволено обезбедување на идните тужби, поднесени од “К’пфи” ООД против “Маг инвест груп” ЕООД за 1. утврдување на фактот на повреда од “Маг инвест груп” ЕООД на правото на индустриското дизајн за алтернативна вафлена чаша за топли и ладни пијалоци, регистриран во Службата на ЕС за интелектуална сопственост; 2. осудување на “Маг инвест груп” ЕООД да прекине со повредата и враќање во поранешна состојба; 3. одземање и уништување на сите достапни производи, предмети на повредата, како и одземање и уништување на средствата за нивното производство, преку наложување на привремени мерки за обезбедување како следниве: 1. забрана за извршување на дејства, поврзани со производството на алтернативни вафлени чаши, кои се објект на заштита на индустриски дизајн, вклучително понуда за продажба, продажба, чување, рекламирање со таква цел во трговски објекти на "Маг Инвест Груп" ЕООД, продавници во земјава или на интернет; 2. одземање на сите затекнати производи, кои се произведени при незаконски користен дизајн на алтернативни вафлени чаши, објект на заштита на индустрискиот дизајн, чувани, рекламирани или понудени за продажба од "Маг Инвест Груп" ЕООД, и одземање на средствата за производство на производот, кои служат како доказ за идното утврдување на прекршокот, така што одземениот имот се предава за чување на трошоци на тужителот при условите на чл. 57 ж, ст. 4 ЗПД.

Жалителот тврдел дека при наложувањето на мерките за обезбедување биле одземени како средство за изработка на спорниот производ два бројамашини /преси/, коплетирани со матрици и машини за набивање. Укажувал дека матриците и машините за набивање се средството за направа на производот, за кое се работи во спорот, така што при затворањето формирале празен простор меѓу нив, чиј

облик го определувал и обликот на производот, кој се произведувал со овој комплет матрица и машини за набивање. Тврдел дека на една и иста преса, доколку се смени комплетот матрици и машини за набивање, можат да се произведуваат различни производи, како што и дека со машините-преси друштвото ќе произведува и друг производ – вафленмиксер. Изложувал тврдења за склучен договор за продажба на вафлен миксер, кој друштвото не можело да го извршува поради наложените мерки за обезбедување. Изразил согласност матриците и машините за набивање, објект на идна неоснована тужба на "К'пфи" ООД, да бидат чувани од тужителот согласно чл. 57 ж, ст. 1, т. 1 и 2 ЗПД до произнесувањето на решение за делото, но молел да бидат променети и конкретизирани дозволените мерки во однос на основните средства за производство на матриците и машините за набивање, па неправедно одземените две машини /преси/ да му бидат вратени, а двата комплекти матрици и машини за набивање, кои се средството за работа на производот, објект на идната тужба, да билечувани од тужителот.

Жалителот посочил дека жалбениот суд дозволил како мерка за обезбедување, мерка непредвидена во законот, за одземање на средствата за производство на производот за спорниот дизајн, а кои се тие средства нема начин како да биде утврдено, бидејќи во таа постапка не биле назначени вештаци, за да се изјаснат, дека средството за производство во случајов не е пресата, туку матрицата. На тој начин дозволената привремена мерка била не само непредвидена во законот, туку и прекумерна, затоа што ја засегала целокупната трговска дејност на друштвото и се одлучувало, без да се ангажирани докази - резултат, кој би се постигнал при евентуално уважување на идната тужба. Се изложувало и тврдењето за постоење на основ според чл. 280, ал. 2 ГПК поради очигледна неправилност на ваквата пресуда.

Тужениот „К'пфи“ ООД, Пловдив, претставен од адв. И.Н., ја оспорил жалбата за приватна касацација. Сметал дека не постојат основи за прифаќање жалба со оглед на правната рамка, според која не е неопходно Врховниот касационен суд да донесе одлука за овие прашања.

Адресираниот суд го сметал за основано барањето за дозволување на првите две наведени мерки за обезбедување– забрана за извршување на дејства, поврзани со производството на вафлени чаши за јадење, кои се предмет на заштита на индустриски дизајн и заплenuвање на сите затекнати производи што биле произведени кај противзаконскиот употребуван дизајн, како и средствата за производство на производот, кои служат за доказ за идно утврдување на повредата. Посочил, дека со овие две привремени мерки зацртаниот интерес за обезбедување ќе бил гарантиран, бидејќи ќе се утврдела повторно понудата на производот со дизајнов и евентуалното одземање со него на произведената опрема ќе послужела како доказ во постапката. Изложил и размислувања, дека третата наведена мерка – запечатување на простории во населено место, каде според тврдењето на молителот се извршувала повредата, е несоодветна со оглед на бараната заштита со идната тужба.

Одредбите на чл. 57 од Закона за индустрискиот дизајн ја уредуваат заштитата на правата на носителите на права врз дизајн, така што согласно чл. 57, ал. 1 од законот овие лица можат да поднесат тужби за повреда на нивните правата: 1 тужба за утврдување на фактот на повреда ; 2 тужба за повторно утврдување на повреда; 3 тужба за надомест на штета; 4 тужба за заплenuвање и уништување на производите, предмет на повреда, како и на средствата за неговото извршување. Во чл. 57 од ЗПД е предвидена и можност за дозволувањена привремени мерки, како според тужбата на тужителот при повреда на правото врз дизајн или кога има доволно податоци да се смета, дека таква повреда ќе биде извршена или некој доказ ќе биде изгубен, уништен или прикриен, судот може да допуштинекоја однаведениве мерки: 1 забрана за извршување на дејства, за кои се тврди, дека го сочинуваат или ќе го сочинуваат незаконското користење на дизајн; 2 заплenuвање на производите со кои се тврди, дека имаат незаконски користен дизајн, како и на други доказиод значење за докажување на повредата; 3 запечатување на простории, во кои се тврди дека се извршува или ќе се извршува повредата.

При сообразување на предвидените тужби за заштита на повредено право и привремените мерки, кои можат да бидат допуштени од судот по барање на

тужителот, се наложило заклучок, дека наведените законски мерки целат привремено да ја остварат заштитата, предмет на тужбата /преку дозволување на забрана за извршување на дејства, закони се тврди дека го сочинуваат или ќе го сочинат незаконското користење на дизајнот/ или да ја осигураат можноста за докажување на повреденото /преку заплenuвање на производите, за кои сетврди, дека имаат незаконски користен дизајн, како и на други докази од значење за докажување на повредата, и преку запечатување на просториите, во кои се тврди дека се извршува или ќе се извршува повредата /. Надвор од овие законски наведени мерки, е дозволено да бидат допуштени и други мерки за обезбедување, што гарантираат исполнување на бараната заштита –на пример наметнување прилог или ограничување на налогот на барањето за надомест на штета. Меѓутоа, не можело да биде допуштено обезбедување на идни тужби според чл. 57, ст.1, т. 1, т. 2 и т. 4 од ЗПД преку одземање на средствата за производство на производот. Можноста за дозволување на таква привремена мерка не е предвидена во чл. 57 ж ЗПД, а од друга страна, по содржина таа е макар карактерна мерка, која подготвува или го обезбедува остварувањето на тужбената заштита, туку на мерка, која ја остварува бараната заштита со тужбата според чл. 57, ст.1, т. 4 ЗПД -одземање на средствата за повредата.

Врховниот касационен суд определил:

Дозволил касациона жалба на пресудата No 1859 од 13.06.2018 г. според гр. д. No 2901/2018 г. на САС, 14 состав, поправено со пресудата No 1942 од 21.06.2018 г. во делот, во која по делумно укинување на пресудата од 28.05.2018 г. според ч. гр. д. No 7005/2018 г. на СГС, ГО, 6 бр. состав, било дозволено обезбедување на идните тужби, поднесени од "К'пфи" ООД против "Маг Инвест Груп" ЕООД според чл. 57, ст. 1, т. 1, т. 2 и т. 4 ЗПД за 1. / утврдување на фактот на повреда на "Маг Инвест Груп" ЕООД на правото на индустриски дизајн на алтернативна вафлена чаша за топли и студени пијалоци, регистриран во Службата на ЕС за интелектуална сопственост, за што биле издадени сертификати [ЕИК]-0001 од 12.02.2018 г.; [ЕИК]-0002 од 12.02.2018 г.; [ЕИК]-0003 од 12.02.2018 г.; [ЕИК]-0004 од 12.02.2018 г. и [ЕИК]-0005 од 12.02.2018 г.; 2. / осудување на "Маг Инвест Груп" ЕООД да ја

утврдува повторно повредата и 3. / одземање и уништување на сите затекнати производи, предмет на повредата, како и одземање и уништување на средствата за нивното производство, преку наложување на привремена /мерка за обезбедување/ според чл. 57 ж, ал. 1, т. 2 ЗПС: "одземање на средствата за производство на производот, кои служат за доказ за идното утврдување на повредата".

Ја укинал пресудата No 1859 од 13.06.2018 г. по гр. д. No 2901/2018 г. на САС, 14 состав, поправено со пресудата No 1942 од 21.06.2018 г. во делот, во која по делумно укинувањето на пресудата од 28.05.2018 г. според ч. гр. д. No 7005/2018 г. на СГС, ГО, 6 бр. состав, било дозволено обезбедување на идните тужби, поднесени од "К'пфи" ООД против "Маг Инвест Груп" ЕООД според чл. 57, ст. 1, т. 1, т. 2 и т. 4 ЗПД за 1. / утврдување на фактот на повреда на "Маг Инвест Груп" ЕООД на правото на индустриски дизајн на алтернативна вафлена чаша за топли и студени пијалоци, регистриран во Службата на ЕС за интелектуална сопственост, за што биле издадени сертификати [ЕИК]-0001 од 12.02.2018 г.; [ЕИК]-0002 од 12.02.2018 г.; [ЕИК]-0003 од 12.02.2018 г.; [ЕИК]-0004 од 12.02.2018 г. и [ЕИК]-0005 од 12.02.2018 г.; 2. / осудување на "Маг Инвест Груп" ЕООД да ја утврди повторно повредата и 3. одземање и уништување на сите затекнати производи, предмет на повредата, како и одземање и уништување на средствата за нивното производство, преку наложување на привремена /мерка за обезбедување/ според чл. 57 ж, ал. 1, т. 2 ЗПС: "одземање на средствата за производство на производот, кои служат за доказ за идно утврдување на повредата", наместо коеодлучил:

- да не го уважува барањето на "К'пфи" ООД за дозволување за обезбедување на идни тужби според чл. 57, ст. 1, т. 1, т. 2 и т. 4 ЗПД, кои би биле поднесени против "Маг Инвест Груп" ЕООД, преку одземање на средствата за производство на производот, кои би служеле за доказ за идно утврдување на повредата.

- да не дозволува касационо жалба на пресудата No 1859 од 13.06.2018 г. според гр. д. No 2901/2018 г. на САС, 14 состав, поправена со пресудата No 1942 од 21.06.2018 г. во останатиот дел.

Пресудава не подлежела на жалба.

Пресуда 2

Постапката била поведена по приватна жалба на "Енко Пластикс" ЕООД, против пресудата No 3862/10.12.2018 г. на Апелациониот суд во Софија.

Тужениот-"Акумпласт" АД, преку процесниот застапник адв. Р. Ж., депонирал стојалиште, со кое ја оспорува дозволеноста и основаноста на жалбата.

Врховниот касационен суд констатирал, дека приватната жалба се поднела во предвидениот рок за жалби, поради што ја сметал за допуштена.

Со пресудата, предмет на жалбата, состав на Апелационен суд Софија не ја уважил поднесената молба на жалителот No 21809/06.12.2018 г. за дозволување на обезбедување на поднесена тужба преку следниве мерки за обезбедување: да се наложи заплена врз исцрпно посочени движни ствари; да се назначи за чувар—лице од обезбедувањето на друштвото тужен- "Акумпласт" АД, кој да сноси лична одговорност за неизвршување на доверените задачи, така што следствено жалителот имал опасност да претрпи значителни штети; да се запечатат производните простории на "Акумпласт" АД, до извршување на опис; да се допушти посета на ЧСИ/ДСИ од региона /избран според оценка на молителот по издавање на наредбата за обезбедување/, кој требало да направи соодветен опис и да ги утврди видот и количината на стварите, објекти на заплена, кои се наоѓаат во производните простории на "Акумпласт" АД. За да постигне овој резултат, одлучувачкиот состав констатирал, дека претпоставките за дозволување на обезбедувањето – допуштеноста и веројатната основаност на тужбата, постојат, но сметал, дека бараните мерки за обезбедување сепрекумерни, со оглед на карактерот на бараната заштита.

Врховниот касационен суд, откако се запознал со сите податоци за делото, ја нашол жалбата за неоснована.. Без сомневање, ВКС во својата практиката прифаќа, дека кај произнесување по барањето за обезбедување, судот мора да оцени дали

поднесеното барање е допуштено и веројатно основано, постои ли потреба за обезбедување, како и дали наведената мерка за обезбедување е соодветна. Во однос на мерка за обезбедување се поставува изискување да е соодветна на потребата за обезбедување /да е соодветна по својата природа со оглед на пријавеното право за заштита/, како и да не ја засега неоправдано правната сфера на тужениот или на трети лица.

Во овој случај, со молба , жалителот побарал обезбедување на тужба - за утврдување и повторно утврдувањена повреда на неговото право врз дизајн и одземање и уништување на производите, предмет на повредата, како и на средствата за неговото извршување. Адресираниот суд лаконски истакнал, дека е востановена веројатна допуштеност и основаност на барањата, но мерките биле несоодветни на потребата за обезбедување. Овој заклучок не е мотивиран, така што составот не направил разграничување меѓу побараната мерка за обезбедувањеспоред смислата на чл. 397 ГПК и барањето за нејзино исполнување, преку извршување на наредбата за обезбедување, какво што разграничувањеесушност направил жалителот со молбата според чл. 389, ст. 1 ГПК. Тој изречно навел, дека сака заплена врз двете шприцмашини /кои служат за производство на спорните индустриски дизајни / индивидуализирани како марка N., модели V. 700, V 550 C. SE и V. C., петтевида матрици /шприцформи/ опишани спрема касите, вака– 1/Каса E1/4600/400/125/4, соодветна на таблицата – каса 4 тревно зелена и на дизајн 6 од повеќекратната пријавасо рег. 6852, каса E2 /3600/400/200, соодветна на пријавена каса за делото 2 црна, плитка и на дизајн 5 од повеќекратната пријава со рег. 6852, 2/Каса C. B., каса-леб 600/400/380 соодветна на пријавената каса 5, црна, длабока и на дизајн 6 од повеќекратната пријава со рег. 6723, 3 Каса C. 550/350/240, соодветна на каса 1 сина и на дизајн 2 од повеќекратната пријава со рег. 6852 и 4 Каса C. E2 /2600/400/200, соодветна на каса 3 маслинесто зелена и на дизајн 10 од повеќекратната пријава со рег. 4/23. Мерка за обезбедување, која била побарана е заплена врз подробно опишаните ствари, заведени како таквиспоред каталогот на "А." и со определеното соодветствување со пријавениот за делото и утврдениот како релативен кон дизајните, предмет на спорот. Адресираниот суд должелпроизнесување за побараната мерка, така што

следело да изложи ставови, за да се обелодени дали ја прифатил допуштеноста и евентуална основаност на барањата и дали така побараното соодветствува на потребата за обезбедување. Самиот молител утврдил дека нејќе определената од него мерка – заплена, да биде наложена преку назначување на чувар, запечатување на просторија и опис на ЧСИ/ ДСИ. Всушност, тоа барање не било за дополнителни мерки за обезбедување, како што неправилно перцепирал судот, туку било утврдување на начинот на извршување на побараната мерка, респективно на наредбата за обезбедување- не сочинувале мерки, туку биле поврзани и од страната со фактичкото наложување на заплена, кое не било предмет на наредбата според чл. 389, ал. 1 ГПК, туку на нејзиното извршување. Следствено, судот морал да ги изложи мотивите зошто смета, дека заплена врз стварите, предмет на барањата стануванесоодветна мерка.

Овој состав го нашол за правилно изложеното разбирање за допуштеноста и евентуална основаност на пријавените барања и делумно осудувачката тужба која следувала како правна последица од уважување на барањетоспоред чл. 57, ст. 1, т. 1. Во таа врска правно неиздржливо било поддржаното одтужената странка тврдењето дека поради недостиг на околен дел, барањетоспоред чл. 57, ст. 1, т. 4 ЗПД билонедозволено, бидејќи има само петитум во тужбената молба. Овој заклучок следел од подробно изложеното во истата за повреда на правата врз заштитен индустриски дизајн, утврдувањето, на кое имало за правна последица уважување на барањето, чие обезбедување се бара и чиеизвршување на едно евентуално позитивно решение би било отежнато без обезбедување на извршувањето. Евентуалната основаност на барањетоследело од севкупната оценка на собраните доказиво однос на повредата на правото на индустриски дизајн. За делото биле сослушани експертски наводи, искази на сведоци, биле приложени писмени докази – документи на Патентниот Завод, како и решение на истиот, односно доказикои ги утврдуваатисклучивите права на тужителот врз конкретните индустриски дизајни, кои ги определуваат стварите, за кои се бара заплена. Или истиот се легитимирал како носител на права, чија заштита требало да биде реализирана по преземениот судски ред. Од изложеното се извела и евентуалната основаност на барањата.

Сообразувајќи го карактерот на бараната заштита, судечкиот состав сметал дека мерката за обезбедување е соодветна. Правните последици од заплена, наложена како обезбедување врз движни ствари/"заплена на пет броја шприцформи" и "заплена на сите произведени каси соповреда на правото на дизајн"/ се изведуваат од нормата на чл. 401 ГПК, која упатува кон одредбите на чл. 451 ГПК. Согласно посочените законски текстови од моментот на наложување на заплена должникот се лишил од правото да располага со стварта и не можел под страв од казнена одговорност да ја променува, оштетува или уништува. Во таа смисла, преку оваа мерка за обезбедување се заштитило остварувањето на правата за идно решение, повољно за тужителот за поднесената негова тужба според чл. 57, ст. 1, т. 4 ЗПрД, која е главна претпоставка за допуштање на обезбедување согласно чл. 391, ст. 1 ГПК. Заплена ја обезбедувало припадноста на заплениот имот кон патримониумот на должникот, поради што истата била оправдана во случаите, кога евентуално располагање и предавање на стварите на трети лица, би довело до намалување на можноста за задоволување на доверителот. Во случајов оваа мерка би го олеснила одземањето на производите според чл. 57, ст. 1, т. 4 ЗПрД, и би го спречила нивното ширење и последователно отежнување за извршување на решението.

Утврденото постоење на претпоставките според чл. 391, ст. 1 ГПК бил доволен основ за уважување на молбата според чл. 389 ГПК. Потребно е да се нагласи уште дека начинот на реализирање на мерката за обезбедување било прашање за извршување на наредбата, така што истото не можело да вклучува затворање на производни простории и ограничување на производната дејност на тужениот според споров, бидејќи не го сочинувал извршителното дејство, произлезено од наложената заплена.

Вака мотивиран, Врховниот касационен суд, состав на Прво трговско одделение
ОПРЕДЕЛИЛ:

Укинување на пресудата No 3862/10.12.2018 г. на Апелациониот суд Софија и на нејзино место:

- допуштил на основ чл. 289, ст. 1 ГПК обезбедување на поднесената тужба од "Енко пластикс" ЕООД против "Акумпласт" АД, гр. Добрич со правен основ чл. чл. 57, ст. 1, т. 4 вр. чл. 57, ст. 1, т. 1 ГПК – за утврдување и повторно утврдување на повреда на неговото право врз дизајн и одземање и уништување на производите, предмет на повредата, како и на средствата за неговото извршување, така што наложил заплена врз двете шприцмашини /кои служат за производство на спорните индустриски дизајни/ индивидуализирани како марка N., модели V. 700, V 550C. SE и V. C., петте вида матрици / шприцформи/ опишани спрема касите.

Се издалонаредба за обезбедување.

Пресудава не подлежела на жалба.

Заклучок

Во целиов труд се обидов да ја разложам на делови сета проблематика во врска со индустрискиот дизајн, односно на кој начин е дефиниран, неговото разграничување, постапката за заштита и тековната судска практика, се' со цел да се сублимира она што е заедничко во Македонија и Бугарија, или можеби да се воочат разликите доколку ги има.

Поставените хипотези уште на почетокот од магистерскиов труд, предвидувајќи дека домашните правни согледувања за индустрискиот дизајн, засновани врз истите принципи се идентични, се потврдуваат зашто тие речиси целосно се преклопуваат. Македонија и Бугарија се земји-членки на повеќе меѓународни конвенции и договори, врз основа на кои се усогласуваат нашите закони што ја формираат оваа материја. Овие држави се дел од поширокото континентално право, што значи дека основни правни извори се законите, а не судските одлуки, па согласно тоа, и решенијата и пресудите донесени од страна на надлежните органи, мора да се усогласуваат со нив. Тоа ни дава за право да заклучиме дека поради блискоста на законските норми и правила, и постапките за признавање и повреда, мора и во двете држави да се движат во ист правец.

Ако разгледуваме поподробно, сличноста или подобро речено, идентичноста се забележува уште кај прашањето што е тоа предмет на заштита. Потоа, мошне лесно би се здогледала и еднаквоста кај условите за признавање, како и особено значајните причини за одбивање, без оглед дали се апсолутни или релативни. Кој може да биде автор и подносител на пријавата и неговите обврски, содржината на пријавата и севкупноста на дејствата во текот на постапката јасно говорат за тоа кој им е репер и на македонското и на бугарското право. Меѓународните договори доаѓаат во уште поголем израз, кога станува збор за униското и саемското право на првенство, кои се штедро прифатени од обете права. Објаснети се како и можностите за поднесување приговори, така и ограничувањата на исклучивите права, вклучително и некои посебни ограничувања, и на крај престанокот на важење на правото на индустриски дизајн. Покрај ова, се потрудив да вметнам и некои примери од судската практика во соодветниот дел од трудот каде

претресувам за тоа прашање, а и исто така дадов објаснување што е тоа дизајн на фирмата и негови карактеристики.

Без сомневање, се исполнија моите очекувања наведени во хипотезата и благодарение на моето истражување, со помош на користената литература, истите ги докажав. Ми претставуваше задоволство да пишувам за оваа тема, и не само што научив нешто повеќе за она што го студиравме изминатите години за нашето право, туку навлегов подлабоко, односно се запознав со размислувањата на соседните правни теоретичари, и се стекнав со искуство од енорно значење.

Користена литература:

1. Борисов Б, Борисова В., “Интелектуална сопственост”, УНСС, Софија 2015
2. Вељановска С. ,”Право на интелектуална сопственост”, 2017, Кичево
3. Дабовиќ-Атанасовска Ј., Здравева Н., Гавриловиќ Н., “Основи на правото на интелектуална сопственост”, Правен факултет “Јустинијан Први”- Скопје, Скопје 2011
4. Дабовиќ-Атанасовска Ј., Пепељугоски В.,”Право на интелектуална сопственост”, Академик, 2012, Скопје
5. Јотов Б.,”Интелектуално право. Право на интелектуалната сопственост”, Сиела, Софија, 1999
6. Казлачева З. “Индустриски дизајн”, Тракиски Универзитет- Стара Загора, Јамбол 2001
7. Каменова Ц. Стефанов С. Кавракова М. Деков Д., “Правна заштита на интелектуалната сопственост во Бугарија”, Пловдив, 2019
8. Поленак-Аќимовска М., Дабовиќ-Атанасовска Ј., Бучковски В., Пепељугоски В.,” Интелектуална сопственост I- Индустриска сопственост”,Правен факултет “Јустинијан Први”-Скопје, Скопје 2004
9. Полторак А., Лернер П., “Основи на лицензирање интелектуална сопственост”. Арс Ламина, 2004

Закони:

1. Закон за индустриска сопственост, Службен весник бр.47, 2002 год.
2. Закон за промишленија дизајн, Државен Весник бр.81, 1991 год.